

ROČNÍK XIV.

BŘEZEN 1932.

ČÍSLO 3.

ZÁHORSKÁ

LIPNÍK

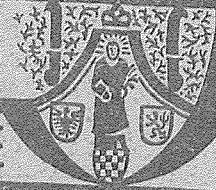
VŠECHOVICE

DRAHOTUŠE

BYSTRICE-P.H.

HRAŇICE

DŘEVOHOSTICE

VAL-MEZIŘÍČÍ

PŘEROV

KRONIKA

REDAKTOR A VYDAVATEL ANTONÍN FRÖHLICH, DOLNÍ ÚJEZD
U LIPNÍKA NAD BEČVOU.

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

VYCHÁZÍ ČTVRTLETNĚ V DOLNÍM ÚJEZDĚ U LIPNÍKA NAD BEČVOU.

Ročník XIV.

Březen 1932.

Číslo 3.

Jos. Krumpholz, Přerov:

Z bratrských dob města Hranic.

(K 300. výročí návratu největšího hranického rodáka
Daniele Strejce-Vettera.)

Hranice byly mezi nejprvnějšími z moravských měst, kde Jednota bratrská už v XV. století se ujala; vímeť, že už r. 1492 umřel tam Bratr Vít a pohřben před městem u Bílého kostelíka (!) ... Zvláště však vzmohlo se bratrství, a s ním i blahobyť v Hranicích, v druhé polovině XVI. století.

Tedy, r. 1567, stal se správcem bratrského sboru hranického Jiří Strejce, nazývaný také Strejček, ač rodné jméno jeho bylo Vetter, latinský Vetterus, jenž pojav brzy nato za ženu »po světsku nejednomyslnou«, způsobil tím mezi bratřími v Hranicích veliké pohoršení. Ale časem rozhorlení pochladlo. Bylť Bratr Jiřík Strejce, rodák zábřežský, kdež se narodil r. 1536, osobnost příliš značná, aby ho starší Jednoty příkrým vystupováním mohli chtít donutit k výhostu z Jednoty; bylť to muž učený, pilný a při vykládání Bibli nové — Kralické — mnoho práce vedoucí; vyložilť na náš jazyk »Institutiones Calviny«, zformoval žalmy na zpívání podle způsobu kalvinského — pod jménem »Žalmové aneb zpěvové sv. Davida v rytmy české nově vyložené a k zpívání zformované« a sepsal i knihu »Mravové aneb naučení potřebná dítkám rytmy českými sepsaná«. Byl i členem rady starších, ale víc prý kalvinismu než bratrství nakloněný. Chodě ve všem svou cestou, s Bratřími se nevždy plně snášel.

Po smrti své prvé ženy, té »po světsku nejednomyslné«, uzavřel r. 1590 na zámku v Hranicích novou smlouvu svatební s poctivou pannou Reginou nebožtíka Lenharta Derflera, obyvatele města Olomouce. Smlouva stala se taková, že evangelický kněz J. Strejce rodem z Zábřeha běře sobě pannu Reginu řádem církve svaté křesťanské za věrnou a pravou manželku a ji do všeho statku svého přijímá. Pro pád, že by ho přečkala, vyhrazen pro ni, kromě knih, stejný díl na všem se všemi jeho dítkami (jichž z prvního manželství bylo pravděpodobně 7). Tedy byla však již míra poklesků jeho dovršena a Jiří Strejce přinucen aspoň ke změně svého působišťe.*) Odešel do Židlochovic, kdež 25. ledna 1599 zemřel, zanechav pět.

*) Fr. Levý: Přerovská Česko-Bratrská církev, 1909.

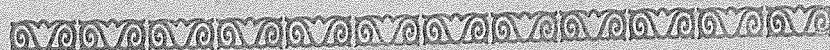

Vlastivědný sborník »Záhorská kronika« vychází čtvrtletně. Ročně se předplácí 10 Kč složenkou, po 1. lednu 1932 se doplácí 12 Kč. Platí se chekem pošt. spořitelny čís. 100.630, Brno. Pro žáky při hromadném odběru sleva.

Reklamace se vyřizují jen do vyjití nového čísla.

Literární příspěvky, zprávy, knihy a časopisy k recenzi i na výměnu, objednávky i reklamace buďtež zasílány na adresu: »Záhorská kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

Novinové výplatné povoleno řed. pošt a telegrafů v Brně, výnosem číslo 69.140-VI. ze dne 18. srpna 1925.

Obsah:

Z bratrských dob města Hranic. (Jos. Krumpholz.) — Slechta na Záhoří a v okolí Přerova před válkou třicetiletou. (K. Drozd.) — U pramene Odry. (Ant. Fröhlich.) — Dva zapomenuté erby v Lipníku n. B. (Fl. Zapletal.) — Katastry a katastrální mapy. (Čeněk Kramoliš.) — K původu jména Svrčov. (Boh. Indra.) — Okolí hradu Šaumberka. (Jos. Široký.) — Slovník lipenského nářečí. Pokrač. (Rud. Kout.) — Duchovenstvo narozené v děkanství lipenském. (Jan Baďura.) — Ze života starého kantora na Záhoří. (Ant. Zamazal.) — Husité dobyli Přerova r. 1423. (Fl. Zapletal.)

Redakci došlo.

Cvičebnice. Sbíрка cviků k zdokonalení rukopisu. Napsal Rudolf Svoboda. Vysoké Mýto 1929. Nákladem vlastním. 24 Kč. Kniha tato doporučena byla velmi příznivě ve velmi četných pedagogických časopisech. Zdůrazňujeme podstatu knihy: Pohyb ruky při psaní je velmi složitý a účastní se na něm nejen prsty, ale i zápěstí i celá ruka. — Doporučujeme vřele ku zakoupení do všech učit. knihoven!

Hodiny vlastivědy ve 3., 4. a 5. školním roce. Dr. Ant. Sturm, Kar. Kalivoda, Frant. Dvořák. Nakladatel Antonín Dědounek, knihkupec, Třebechovice p. Orebem, Čechy. Sešit po Kč 8.50. Dosud vyšla čísla: 1. (září), 2. (říjen), 3. (listopad), 4. (prosinec), 5. (leden), 6. (únor). — Je to práce tří autorů, kteří plánovitě a pe-

synů a 3 dcery. Ještě za pobytu svého v Hranicích zasloužil se roku 1574 i o otevření bratrského sboru ve Zlíně.

Z těch osmi dětí Strejcových, pravděpodobně vesměs v Hranicích narozených, Alžběta, asi nejstarší z deček, vzala si r. 1592 za manžela Bratra Jana, syna Václava Škody z Přerova, jenž vysvěcen byv »knězem« r. 1596, stal se »farářem« v Cetechovicích urozeného Jana Oseckého z Oseka, ale umřel již 29. listopadu 1597, načež se ovdovělá Alžběta provdala znova po dvou letech za Br. Jana Evana a dcera její Justýna r. 1613 za Gabr. Batovského do Kunovic.

Jiná dcera Jiřího Strejce, Ludmila, provdala se 19. února 1599 za Eliáše Straku, bratrského duchovního ve Slavkově. Neplynul však ani rok a Ludmila odešla za otcem na věčnost. Třetí dcera Zuzana se provdala rovněž asi až po smrti otcově za bratrského duchovního Jana Veselského Laeta z Veselí nad Moravou. Narodili se jim 2 synové: Jiří a Jan, kteří osiřevše po otci r. 1622, odešli do Polska.**)

Nejstarší z 5 synů Jiřího Strejce byl asi Václav. Otec představil jej r. 1591 synodě a oddal ho v službu Jednotě. Hned následujícího roku byl poslán do Polska za vychovatele k panu Jaskolejskému, a stopa jeho tam mizí...***)

Druhý syn Jiřího Strejce, učený a výmluvný Jiří byl po nějakou dobu správcem bratrského sboru v Rosicích, kdež se i oženil 9. února 1605 s Annou, dcerou Mathese Lorence ze Slavkova. Svátba se konala v Ivančicích, kde nevěsta bydlela. Ale jako sestra Ludmila, netěšil se ani Jiří dlouho z manželského štěstí; odešel už 25. listopadu 1605 v Kralicích za otcem a za sestrou na věčnost.

Třetí syn Jiřího Strejce — Pavel, byl po otci pomocníkem sboru židlochovského a přežil pohromu bělohorskou; umřel r. 1622.

Čtvrtý syn Jan studoval ještě před Komenským od r. 1605 v Herbornu a potom od července 1607 na universitě v Basileji, kdež vydal r. 1608 nedělní kázání Jana Crucigera s titulem »Flores theologiae analyticae decerpti e viridaribus concionum dominicalium.†)

R. 1611, kdy Komenský přišel na studie do Herbornu, sešel se Jan s nejmladším svým bratrem Danielem na slavném reformovaném gymnasiu v Brémách, kde od r. 1610 studoval nemalý počet Čechů i Moravanů, jak prokázal Alfred Schmidtmayer ve své studii: »Die Beziehungen des Bremer Gymnasium Illnotre zu J. A. Comenius und den mährischen Brüdern«, str. 344—6. Do Brém nepřišel však přímo z Basileje, nýbrž z university franekerské ve Frýzsku, kdež si získal přátelství a přízeň jednoho z jejich nejvýznamnějších profesorů, reformovaného bohoslovce Librauda Lub-

***) Píše o nich v čl. »Moravští exulanti Jiří a Jan Veselští-Laetové« v čas. *Matica Moravská* 1930 dr. Ot. Odložilík, z jehož vynikající studie »Daniel Vetter a jeho cesta na Island« (čas. *Mat. Mor.* r. 55—1931) také pro tento čl. čerpano.

****) Viz i čl. 51. *Součka*: »Dva drobné příspěvky k dějinám Kral. bible v čas. *Mat. Mor.* 1924.

†) Co je o tom v *Ottově Slovníku naučném*, sv. XXIV., str. 224, vzniklo z nepochopitelných údajům *Regenvaldsctovym*. Viz Ot. Odložilík: »Daniel Vetter a jeho cesta na Island«, str. 7, pozn. 6.

berta, jenž mu r. 1613 věnoval výtisk jedné ze svých polemických knih. Jan mu poděkoval dopisem z Brém dne 25. října 1613 ještě před odchodem do vlasti, kam byl právě volán a kde se stal rektorem bratrské školy v Mladé Boleslavi. Byl to muž učený, znalý kromě češtiny i němčiny, latiny, řečtiny a hebrejštiny, dobrý hudebník, jak i jeho otec a proslulý kazatel. Smrti však ho odňala Jednotě příliš brzy; zemřel už r. 1617 v Tuchoměřicích.

Nejmladší, ale i nejslavnější z 5 synů Jiřího Strejce, Daniel, jenž se narodil v Hranicích r. 1592 mezi 12. srpnem a 12. říjnem, tedy už z druhého manželství a jenž se podpisoval i rodovým jménem Vetter, šel v šlépějích svého učeného bratra Jana. R. 1611 sešel se s Komenským v Herborně, kdež mu, jak i krajanovi Matouši Titovi vepsal do památníku zbožné heslo: »Milost Boží jest mé zboží«. Snad to bylo i doslovně pravda, neboť ještě t. r. odešel do Brém, kdež se i s bratrem Janem zapsali 4. června na tamním slavném reformovaném gýmsasiu.*) Pobyli tam do r. 1613 a odtamtud, z Brém vydal se Daniel počátkem léta r. 1613 s přítelem Janem Salmem, rodákem z Podhoří u Drahotuš, zapsaným 19. listopadu 1611 latinským jménem Submontanus-Moravus-Pedersky, na dobrodružnou cestu na Island — první asi z Čechů a na dlouho asi jediní. Vedla je tam (dle Č. Zírta) zvědavost a touha poznat cizí kraje, kteráž tehdy, v posledních desetiletích předbělohorských, bylo modou nejen mladé šlechty, ale studentů vůbec, jsouc jakýmsi dovršením vysokoškolského vzdělání, jež i sám Komenský požaduje a jemuž rovněž svou první studentskou cestou do Amsterdamu a tím i k moři, dostal. Výsledkem islandské cesty Daniele Vettera, tehdy ještě opravdu odvážné, byl potom zajímavý spisek líčící zkušenosti z bouřlivé plavby i z pobytu obou našich smělých krajanů na Islandě — tehdy ještě »na konci světa«, kterýž spisek vyšel r. 1638 polsky a česky, r. 1640 německy a 1673 znova v Praze česky a nedávno i dánsky a došel zasloužené pozornosti i u odborníků cizích.

(Pokračování.)

Prof. K. Drozd, Kroměříž:

Šlechta na Záhoří a v okolí Přerova před válkou třicetiletou.

V království českém ve století 16. vznikl značný počet malých šlechticů, kteří obyčejně sloužili jako vyšší úředníci státu anebo byli vedoucími úředníky na statech vysoké šlechty. Jejich snahou bylo domoci se majetku; zakupovali dvory nebo i malá panství, která mnozí zvětšovali, jsouc zvyklí dobře hospodařiti. A tak nebylo vzácným zjevem, že některý malý šlechtic v poměrně krátké

*) Alfred Smidtmayer, *Die Beziehungen atd.* str. 344.

době zbohatl. Příkladem zdá se býti Václav Mol z Modřelic, který ještě r. 1601 byl toliko majitelem svobodného dvoru v Lipníku, ale již r. 1612 koupil panství Hranice od Karla Bergra z Bergů.

Vysoká šlechta měla kromě venkovských zámků své domy v Praze, sídle králově, ale i v hlavním městě zemském v Brně, aby po dobu sněmování nebo za jiných příležitostí přechodně v nich bydlela. Obvykle požívaly tyto městské panské domy výsady, že byly osvobozeny ode všech městských daní a poplatků, dokud náležely některému šlechtici. Kde bylo takových výsadních domů mnoho (na př. v Brně), trpěly tím velkou újmu příjmy obce. Naopak plynul místním živnostníkům značný zisk z pobytu pánů ve městě.

Drobná šlechta přiměřeně svému majetku spokojila se s domy ve větších, hrazených městech venkovských a namnoze se v nich trvale usazovala, ponechávajíc starost o hospodářství ve dvoře šafáři, na kterého jen bedlivě dozírala. Nelze si utvořit bezpečně uceleného pojmu o způsobě života nižší šlechty té doby, poněvadž v současných písemných památkách naskytne se jen zřídka nějaká náhodilá poznámka o tomto předmětu. Jen z ojediněle zachovaných seznamů svršků lze usuzovati jaké měli potřeby a záliby. Domácnost jejich byla podle toho často vybavena s jakýmsi přepychem i výtvoř umění.

Z hojnosti loveckých zbraní možno usouditi, že si libovali v myslivosti, k níž tehdy měli ještě mnoho příležitosti. Jak horlivě se účastnili politického života, dokazuje jejich počet při odboji proti Ferdinandovi II.

Panské domy vynikaly výstavností a přispívaly k úhlednosti města, též život byl rušnější, kde bylo početněji usazeno šlechticů, protože za nimi se táhli známi z venkova a ti při svých návštěvách ve městě okázale neskrbli grošem. Arci soudní knihy nám vypravují o nejedné příhodě, kdy vínem rozpálený zeman chtěl dokázati měšťanům svoji převahu rváčstvím. To však byly pravděpodobně výjimky, spíše lze se domnívati, že styk se vzdělanějšími zemany, z nichž leckterý též hezký kousek světa spatřil, působil na měšťany příznivě. V seznamech posluchačů vysokých škol v zahraničí z té doby setkáváme se leckdy se jmény příslušníků nižší šlechty a víme také, že dle tehdejšího prospěšného zvyku šlechticů mladíci podnikali za zkušenou cesty do ciziny, při špatných dopravních prostředcích trávící často mnoho měsíců. Stopy jakési vyšší úrovně lze sledovati ve městech venkovských, která z jakékoli příčiny požívala obliby drobné šlechty.

Zachovalo se toliko skrovně pramenů, z nichž lze sestaviti jen neúplný obraz osídlení venkova šlechtou před válkou třicetiletou, ale dostalo se nám seznamu 287 rodů, které v letech 1601 až 1618 držely svobodné dvory a domy na Moravě. Práci tu vykonal L. Hosák na základě Půhonných knih brněnských a olomouckých.*)

Pokud se týká našeho kraje zaznamenáno bylo v Hranicích 13

*) L. Hosák, *Svobodné dvory na Moravě* (v *Časopise Vlastenec. spolku musej. v Olomouci*, roč. 34).

různých rodů, z nichž mělo 8 rodů svobodné dvory (3 s poznámkou na předměstí), 5 domy (1 z nich na předměstí). Mezi těmito šlechtickými majiteli byl Zdeněk Zampach z Potenštýna, od r. 1600 až 1609 pán na Hranicích, který prodal panství Karlu Bergrovi z Bergů, ale v Hranicích měl dům ještě r. 1617.

V okolí Hranic bylo na svobodných dvorech 5 rodů (v Dubě, v Oustí, ve Velké, v Podhoří, kde se vystřídaly 3 rody).

V Lipníku byl majitelem panství v r. 1597—1620 Jiří z Vrbna; v Půhonech je zaznamenáno 9 rodů, z těch 2 na svobodném dvoře, 7 rodů při domech (4 domy s poznámkou na předměstí).

Karel starší ze Žerotína byl pánem na Přerově. Na předměstí Přerova měl dům r. 1612 Václav Medlovský z Medlova.

V okolí Přerova bylo podle záznamu v Půhonech 7 rodů na svobodných dvorech v Lejskách, v Oujezdci, v Předmostí, v Rokytnici a v Tučině, kde v letech 1606 až 1612 jsou zaznačeny 3 rody.

Část držitelů dvorů v tomto kraji podléhala manskému zřízení knížete biskupa olomouckého, tehdy kardinála Františka Dietrichstejna.

Z panských rodů drželi té doby Předmostí Karel starší ze Žerotína, Lejsky Jiří st. Bruntálský z Vrbna, Rokytnici do r. 1607 Jáchym Haugvic z Biskupic, po něm jeho syn Karel Haugvic.

Antonín Fröhlich:

U pramene Odry.

V severní části soudního okresu lipenského, na lesnatém svahu Oderského pohoří, jež dívá se od severu do malebného údolí Bečvy mezi Hranicemi a Přerovem, severozápadně od obce Kozlova, ve výši 534 metrů, je dřevěná bouda nad studánkou, z níž vytéká malý potůček. Jest to pramen Odry, jedné z mohutných řek evropských. Zeměpisná jeho poloha je 40° 40' s. š., 17° 30' v. d. Gr.

Odra vzniká vlastně z několika potůčků, které vytékají z rozlehlého, bařinatého a lesnatého údolí, jež od hřbetu Oderského zrova na sever vybíhá. Tak jeden z pramenů je nedaleko a to již v olomouckém kraji, kdež na půdě panství kapitolského je studánka, u níž na sloupě vyzdvižen je obrázek.¹⁾ 20 kroků hlouběji, při hranici lipenského okresu, postavena byla v r. 1822 nákladem hraběte Leopolda Karla Podstatzského při druhém prameni, rovněž studánce, kaplička s červenou kopulovitou střechou, která později zaměněna střechou břidlicovou a po sesutí nahrazena dřevěnou boudou.²⁾

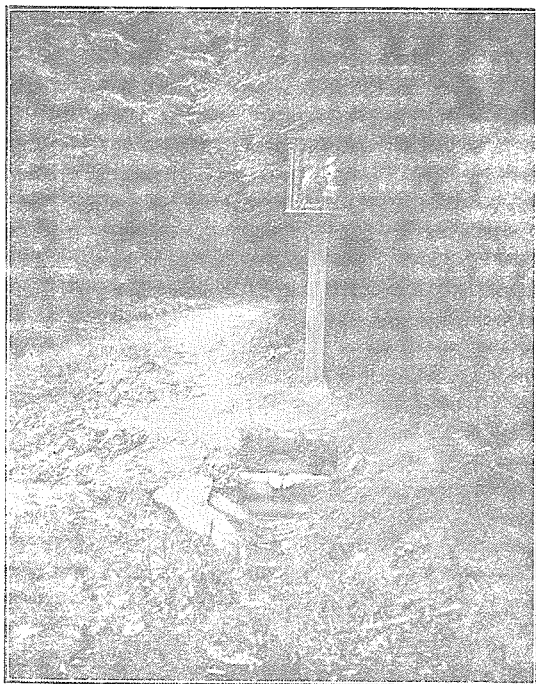
Kaplan F. G. Weiss z Milovánek ve svém pojednání »Prameny

¹⁾ *Selské listy*, číslo 91/1931, str. 1, - Olomouc.

²⁾ Jan Bedura: *Lipenský okres, Vlastivěda moravská*, Brno 1919, str. 9 a 10.

Odry« v r. 1822 uveřejněném³⁾ poznamenává, že když pán z Scherzů 1716 tuto krajinu prohlédl, nebylo zde ještě žádných pramenů, neboť krajina tehdy bažinatá nebyla. Dříve stály zde stromy, které byly vymýceny.

V témže článku dotýká se rovněž i původu jména Odry ze slova odroziti, což značí loupiti, vyzvati, unésti. Tedy přezdívka, kterou si řeka získala u Slovanů svým ničivým a zhoubným rozvodněním, neboť Odry značila by vlastně dravý tok. — Jméno Odry mohlo

(Foto inž. Kříž, Olomouc.)

U pramene Odry.

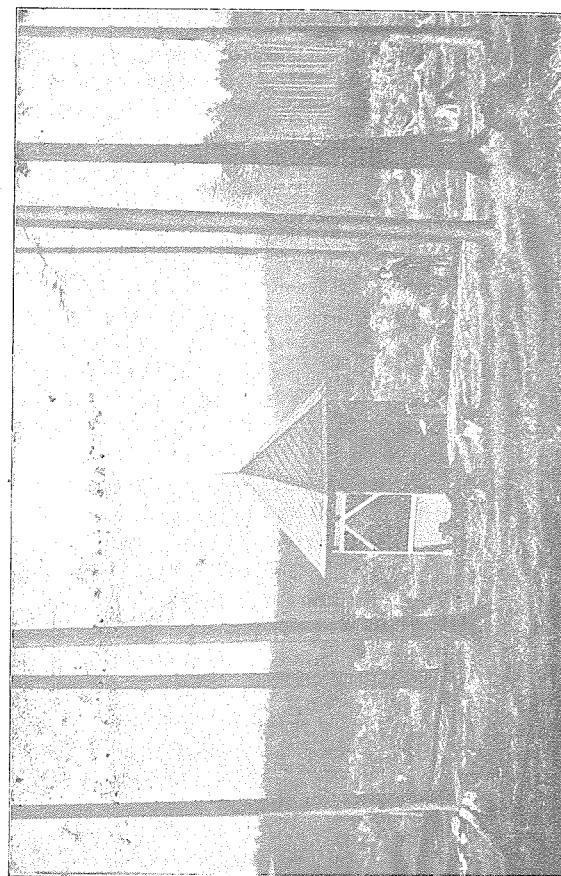
býti také přeneseno za stěhování národů z Chorvatska, kdež u Siseku je též řeka Odry. Podobně jako jméno řeky Morava značí řeku v Srbsku a na Moravě.

Malý potůček opustiv studánku, obrací se k severovýchodu, obtéká pás oderských hor, zabočuje dále k jihovýchodu, blíží se u Hranické brány až na 12 km k Bečvě a pod městem Odrami ve výši 250 m zamíří v pravém úhlu opět k severovýchodu, vnímá zleva Opavu (209 m) a zprava Ostravici,⁴⁾ rozhraničuje Těšínsko

³⁾ *Mitteilungen der k. k. Mährisch-Schlesischen Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde in Brünn. Nro 17, April 1822.*

⁴⁾ *Soutok Odry a Ostravice 49° 50' s. š., 18° 20' v. d. Gr. Délka od pramenů po ústí Ostravice je 85 km, přímá vzdálenost 53 km.*

a Hlučínsko, přijímá u Bohumína zprava Olzu (Olšu) [191 m], pramenící v západních Bezkydech a již jako značně velká řeka opouští asi po 100 km toku naši republiku. Od Jasenice protéká ve mnohých záhybech »Kravařsko« — úvoz to přes 4 km rozlehlý, který dělí horstvo sudetské od karpatského. Úval ten je krásný a úrodný, s obou stran lemovaný rozlehlými pahorky, které se jen 30—50 m nad řečiště pnou. Za velké vody, zvláště na jaře, když uhoří náhlé tání sněhu, Odry vystupuje z řečiště a celou tu požehnanou krajinu pustoší, nejvíce mezi Bartošovicemi a Kunval-

U pramene Odry.

dem. Od ústí Opavy Odry protéká lučinatým údolím, 2—10 km širokým, provázena tůňemi stojaté vody. Spád Odry v ČSR je 634—191 m.

Dále odděluje Odry Polsko a Německo, náčež před Ratiboří náleží již jen Německu, mírně se obrací k severozápadu a při ústí Zhořelecké Nisy běře se k severu. Protéká Pruským Slezskem, Braniborskem a Pomořanskem, aly po cestě 866 km dlouhé jako

mohutný tok vlila své vody u města Štětína do Baltického moře.⁵⁾ Celková rozloha jejího úvodí je 19.000 km². Za vteřinu přivádí do moře průměrně asi 570 cm³ vody. Ústí Odry je deltové a to trojramenné. Při svém toku míjí četná města (čs. Bohumín, něm. Ratibor, Kozlí, Opolí, Břeh, Vratislav, Hlohov, Frankfurt n. Odrou, Kystřín a Štětín.) Splavná pro lodí o 400 t až po Kozlí; spojena je 2 průplavy s řekou Sprévou a 2 s Havelou, Bydhošským s Vislou. Projektuje se usplavnění až do Bohumína, případně až Vítkovic. Vadí občasně povodně, nízké vodní stavy v létě a jednoměsíční zamrzání. Jedná se ve smyslu zmezinárodnění (podle versailleského míru 1919) o uvolnění části štětínského přístavu pro Československou republiku a o přepuštění potřebné části lodního parku. Pro ČSR provádí dopravu po Odře Československá Oderská plavební akciová společnost ve Štětíně (pob. v Mor. Ostravě).

Po Odře byla plavba provozována již v XIII. století, oživila teprve v XIX. století, po zrušení jezů a opravení regulačních prací starších. Na vodní stavby vynaloženo bylo v Německu v letech 1816—94 na Odře samé 56.5 mil. marek, v celém úvodí 81.3 milionů marek.

Dlužno zde ještě vzpomenouti projektovaného průplavu *D u n a j s k o r d e r s k é h o*, který na různých místech údolí Bečvy projektován byl, dosud však z důvodů rozpočtových uskutečněn není. Již ve století XVI. a počátkem XVII. v době panů z Pernštejna a Žerotína, daly se pokusy spojití řečiště potoka Luhu s Bečvou a tím s Moravou, čímž by uskutečněno bylo spojení Černého moře s Baltickým.⁶⁾

Původní tento projekt (Víděň 1700) jest od Lothara Vogemonte. Dle tehdejších zkušeností a znalostí vypracovaný projekt nebylo možno uskutečnit, vždyť i v jiných státech při podobných záměrech velké těžkosti se vyskytly.⁷⁾ — —

Kdo zná Odru v místě, kde opouští naši republiku, nebo snad při jejím ústí, nedovede si ani představit, jak asi vypadá tato mocná řeka u své kolébky.

Turisté přicházející pozdraviti Odru k jejím pramenům, stojí před malou studánkou, v níž za parných letních dnů jest vody

⁵⁾ Podrobná data uvedena v *Ottově Naučném slovníku*. Něm. starší literatura v Becker, *Zur Kenntniss der Oder* (Berlin 1868); Gras, *Die Oderregulierung* (Vratislav 1884); Lösehmann: *Beiträge zur Hydrographie der oberen Oder* (Vratislav 1892); Leonhard, *Der Stromlauf der mittleren Oder; Übersichtskarte der Oder*, 1:100.000 (Vratislav 1883-85) — 12 listů.

⁶⁾ Bartovský: *Hranický okres. Vlastivěda moravská*, Brno 1969.

⁷⁾ *Dissertatio de utilitate, possibilitate et modo conjunctionis Danubii cum Odera Vistula et Albi Fluminis per canalem navigabilem, cum duobus paradoxis demonstratit de motu aquae in Fluminibus, Viennae 1700*. Po tomto roce bylo pojednání přeloženo do němečtiny a 9 let později do italštiny.

⁸⁾ Muž, který za Františka I. projektoval kanál v jižní Francii 50 mil dlouhý, byl považován za blázna. Za Jindřicha IV. uvažovalo se o provedení; za Ludvíka XIII. byla obava z velikých výloh; konečně za Ludvíka XV. byl proveden. U kanálu z St. Quentin chybělo vody, proto hledali ji v zemi. Kanál, nejdůležitější tehdy podnik, vede 3 míle pod zemí.

sotva na duč. Voda odtéká dále úzkým praménkem mezi mechem a kořeny stromů, vine se jako nepatrný potůček, který i malá rosníčka snadno přeskočí.

Odbor klubu československých turistů v Přerově červeně vyznačoval cestu k pramenům Odry z nádraží stanice Prosenice-Radvanice, veseličským lesem k Staměřicím, Horní pile a dále ke Kozlovu. Turisté z Olomouce vyznačovali zeleně cestu v Oderských vrších z Mar. Údolí k pramenům Odry, kde navazuje na červeně značenou cestu přerovského odboru a modrou z Hlubočku přes Věsku na sv. Kopeček. V uvedených končinách existují též značky německých turistů. Pěkná cesta vede též z Hranic.

Na konec: příjemný výlet k pramenům Odry!

Florian Zapletal:

Dva zapomenuté erby v Lipníku n. B.

Při zájezdu z Teplic u Hranic do Lipníka dne 2. srpna r. 1928 popsal jsem si dva erby, které do té doby, pokud vím, ušly pozornosti lipenských badatelů a blíže objasněny nejsou dosud.

Jsou zazděny nad vchodem ze dvora do budovy, položené mezi zámekem a bývalým luteránským kostelem sv. Trojice, který byl zbudován r. 1610, po Bílé hoře byl zasvěcen sv. Kateřině, za císaře Josefa II. zrušen a proměněn na panskou sýpku.

Levý (heraldicky pravý) erb náleží muži, pravý (heraldicky levý) jeho ženě. České nápisy (legendy) nad oběma erby nečiní potíží při určování těchto znaků. Nad erbem muže je nápis: Jakub Starší Vojska z Bogdunovic a na Količině, nad znakem ženy čteme: Johanka Potštátská z Prusinovic.

Všimněme si nejprve druhého erbu. Má ve štítu i v klenotu dančí lopaty, které se vyskytují poskrovnu v české heraldice. Tento znak měl na Moravě rod Potštátských z Prusinovic, který se tak zval podle Prusinovic a Potštátu u Hranic.

Johanka, uvedená v lipenském znaku, byla dcerou Václava Staršího Potštátského z Prusinovic a jeho první ženy z rodu panů Barských z Baště, kteří měli za erb na modrém štítě stříbrnou střelu, rozbíhající se na dolním konci na způsob vidlice a zakončenou na koncích dvěma červenými růžicemi a kteří svého času drželi na Moravě zejména Vsechovice u Bystřice pod Hostýnem.

Paprocký praví ve svém »Zrcadle« z r. 1593, že tento pan Václav Potštátský z Prusinovic r. 1556 v Potštátě u Hranic špitál neboli chudobinec vystavěl a dostatečně opatřil, že jeho tělo v potštátském kostele pochováno bylo, a že jeho dcera Johanka z prvního manželství (byl ženat třikrát) dostala se panu Jakubovi Vojskovi, prokurátoru Jeho milosti císařské (list 275b, 276a), jehož erb nacházíme v Lipníku v souvislosti s erbem Johanky.

Paprockého údaj o potštátském špitálu potvrzuje do jisté míry

opis listu, daného a psaného na Potštátě ve středu v den sv. Martina r. 1556, jimž Václav Potštátský z Prusinovic postupuje jistý svůj plat potštátskému špitálu (ve Středovského »Apographa« sv. I. 138).

Zdá se však, že Václav zpustlý špitál pouze obnovil (jeho budovu vystavěl a špitál nadal). Ale Václav si vymínil, že špitálníci budou přijímat sub utraque, to jest pod obojí, což svědčí, že Václav nebyl katolík. Odjinud víme, že se hlásil se svou rodinou k církvi českobratrské.

Johanka Potštátská z Prusinovic byla tedy ženou Jakuba Staršího Vojsky z Bogdunčovic a na Količíně, jak uvádí lipenský erb.

Jakub pocházel ze staré polské rodiny, která měla za erb na štítě zubří hlavu s houžví nozdrami protaženou a v klenotu tři pštrosí pera.

V 70. letech XVI. věku byl Jakub panským úředníkem na Helštýně. Uvádí se tam už r. 1570 (Jan Bačura, Lipenský okres Vlastivědy moravské 339).

Jeho úřadování spadá do rušných, ale smutných dob na Helštýně. Bezpečnou zprávu o tom podává Václav Březan, soudobý historik rožmberského domu.

Václav z Ludanic a na Helštýně a na Rokytnici u Přerova, majitel helštýnského panství, život svůj dokonal v městě Vídní ve středu po památce Povýšení sv. kříže r. 1571. Odejel do Vídně na léčení, ale zpět ho přivezli mrtvého a náležitě pochovali v pátek na sv. Františka v rokytnické hrobce Ludaniců. Pohřbu se zúčastnil také helštýnský úředník Jakub Vojska z Bogdunčovic.

Václavova žena Johanka Mezřícká z Lomnice svého muže na věčnost ještě předešla. Umřela na Rokytnici v pondělí po neděli květné r. 1568.

Po obou zůstala jediná dcera Kateřina, poslední ratolest rodu Ludaniců, které bylo asi šest let, když ji opustil její otec Václav.

O dědictví došlo k hotovému zápasu.

Paní Kateřina z Vlčnova, babička osiřelé Kateřiny s matčiny strany se valně o svou vnučku nestarala. Zato Kateřinina teta Magdalena z Lomnice vdala se v té době za jednoho vojvodu do Litvy, vzala nemálo svršků a klenotů znamenitých sirotku a odvezla je do ciziny. Nejinak si počínal poručník Kateřiny Zachariáš z Hradce, tehdejší hejtman markrabství Moravského, který podle platných tehdy zákonů se stal poručníkem ex offo, poněvadž Václav z Ludanic nezanechal dokonalého poručení.

Poručník nedal ani zanechaný movitý sirotčí statek pořádně sepsat. Teprve po dlouhém času, když už bylo mnoho statku rozebráno, byl založen ledabylý inventář.

A jakž nepořádně k správě sirotčího statku se přikročilo, tak tím nepořádněji se hospodařilo. Statek Veselíčko lacino odprodán, tak také i zboží rokytnické i některé jiné vesnice a dvory ničemně k škodě sirotka zašantročeny, zkrátka správcové, úředníci a písaři

k sobě hnali a jakž nejvíc mohli sirotčí statek pod divnými obmysly k vlastnímu zisku obrátili.

R. 1574 v sobotu po sv. Jeronymu, jinak 1. října, Zachariáš z Hradce, chtěje toho poručení prázden býti, naléhal na helštýnského úředníka Jakuba Vojsku, aby sirotka se statkem, komuž náleží, postoupil. K tomu od úředníka promluveno, že Kateřina žádá, aby maličko poshověl, že se sama před úředníky a soudce zemské postaví. I byla od pana Vojsky v brněnské soudnici do šranků uvedena a držíc císařský list, v němž se jí léta dávají (prohlášena v devíti letech za plnoletou), od sebe promluvití dala, aniž by věděla, kde jest, a co by jejího dobrého bylo. Než úředník Vojska, aby s pánem (Zachariášem z Hradce) počtu prázden byl, od Kateřiny mluvil, že léta doplněna má a aby jí tedy panství postoupeno bylo. Načež naučení vyšlo takové Zachariášovi z Hradce a na Telči, nejvyššímu komorníku, jakožto předešlému hejtmanu, aby, poněvadž Kateřina z Ludanic listem od císaře léta doplněna má, jí pořádný počet učině statku a což jí náleží postoupil, a ona aby pána z toho kvitovala.

Komorník nejvyšší Zachariáš z Hradce počet a registra Kateřině sepsati dal, v kterýchž nejmenší zmínky o důchodech a užitcích téhož panství neučinil, než uvedl, že dluhu vynašlo se po otci jejím, kterýž on poručník předně svými vlastními penězi a potom také sirotčími platil a že tím pořádný počet přednesl. Ale poněvadž v tom poručení nemalý neřád nalezen, Kateřina potom, dostavši se sňatkem dne 14. února r. 1580 za manželku Petru Voku z Rožmberka, o svou spravedlivost s poručníkem svým Zachariášem z Hradce činiti měla r. 1581 i 1582. Ale právně ta věc skončena nebyla, a to pro nenadálou a násilnou smrt Zdeňka Kavky, jejího přítele, kterýž ten soud na místě paní Kateřiny proti pánu z Hradce vedl.

Tolik vypravuje o věci Václav Březan ve svém »Životu Petra Voka z Rosenberka« (vydal Frant. Mareš r. 1880, str. 79—81).

Odlísně o tom vypráví jiný soudobý pramen. Dluhy, které zanechal Václav z Ludanic, přivedly jeho sirotku Kateřinu z Ludanic do tísnivé finanční situace. O předluženém statku Václavově rozhodl r. 1572 svatojanský soud. Nařídil místodržícímu hejtmanského úřadu Zachariášovi z Hradce a na Telči, aby prodal Veselíčko na Lipensku, Rokytnici na Přerovsku, Břest a Žalkovice na Kroměřížsku plus oferenti (zájemci, který nabídne největší obnos) a utrženými penězi aby zaplatil nebožtíkovy dluhy. Panství rokytnické u Přerova, zahrnující Rokytnici, Kokory a Lukovou z poručení soudu r. 1572 prodal Zachariáš z Hradce zemsk. písaři Jetřichovi Potštátskému z Prusinovic, který měl za ženu Alžbětu z Bobolusk (Paprocký, Zrcadlo 277 b). Břest a Žalkovice na Kroměřížsku prodal místodržící hejtmanského úřadu Zachariáš z Telče a na Hradci chropynskému pánu Hanušovi Haugvicovi z Biskupic. Trh stal se v Ivanovicích 18. září r. 1572 (Jan Horák, O té naší Hané, r. 1930, 230).

Druhou ženou uvedeného už Václava Staršího z Potštátu a z Prusinovic byla Anna Krémovna, která mu porodila čtyři syny a to Václava, Hynka, Jetřicha a Alše (Paprocký 275 b).

Jetřich byl tedy nevlastním bratrem Johanky, jejíž znak se zachoval dosud v Lipníku.

R. 1575 prodal tento Jetřich ves Količín na Holešovsku s příslušenstvím manželu nevlastní sestry své Johanky, úředníku na Helštýně, Jakubovi staršímu Vojskovi z Bogdunčovic (Pavel Kvasnička, Holešovský okres Vlastivědy 194).

Od té doby psal se Jakub Starší Vojska nejen z Bogdunčovic, nýbrž i na Količíně. Tak je také zvečněn na svém znaku v Lipníku, který tedy mohl vzniknouti teprve po roce 1575, kdy Vojska nabyl kupem Količina. Tato okolnost je důležitá pro termín a quo (od kterého) při datování lipenského znaku. Vznikl po roce 1575, kdy Vojska ještě byl úředníkem na Helštýně.

Český list, psaný, daný a zpečetěný na Količíně dne 19. září r. 1579, poslal Jakub Starší Vojska městské radě v Olomouci. Pečeť se zachovala (Parsch, Das Stadt-Archiv zu Olmütz I. čís. 1002).

Téhož roku přivěsil Jakub Vojska pečeť k českému pergamenovému listu, psanému a danému na Skrbeni u Olomouce dne 28. září, jímž Jan Starší a Ctibor Pražma prodali městu Olomouci statek Skrbeň a ves Hynkov. Vojskova pečeť se rovněž zachovala (Parsch čís. 1007).

Za tři leta nato byl Jakub Starší Vojska z Bogdunčovic, osoba stavu rytířského, navržen dne 21. srpna r. 1582 císaři Rudolfovi II. za císařského prokurátora (plnomocníka) na Moravě (Frant. Kameníček, Sněmy a sjezdy moravské III. 375).

Nevíme přesně, kdy tímto císařským prokurátorem byl Jakub Vojska jmenován. Ale tuto funkci zastával bezpečně již r. 1587, kdy koupil od pánů Tetaurů z Tetova na Malenovicích a Novém Světlově panství Veselí nad Moravou u Uherského Ostrohu a psal se: Jakub Starší Vojska z Bogdunčovic a na Veselí, Jeho Milosti císaře Římského, Uherského a Českého krále prokurátor v markrabství Moravském, jak je výslovně uveden na smlouvě ze dne 30. listopadu r. 1588 mezi olomuckým biskupem a knížetem Karlem Münsterberským, schválené císařem Rudolfem II. na hradě Pražském dne 30. dubna r. 1590 (Kameníček II. 111. 600, 601).

Také na obecném sněmu brněnském uvádí se dne 4. dubna r. 1588 pan Jakub Vojska, Jeho Milosti císařské prokurátor (Kameníček II. 132).

Rok 1587 je tedy krajní mez (termín usque ad quem) pro vznik lipenského erbu, kde je uveden Jakub Vojska jako pán na Količíně, nikoli ještě na Veselí.

Erb mohl vzniknout v letech 1575 až 1587. Druhé datum bylo by možno vymezit ještě přesněji, kdybychom věděli, kdy zemřela Vojskova žena Johanka Potštátská z Prusinovic, a kdy se Vojska oženil po druhé s Evou Zoubkovnou ze Zdětína, která zemřela před

r. 1597, načež se Vojska oženil uvedeného roku po třetí s Kateřinou z Náchoda.

Eva, druhá manželka Vojskova byla z rodu pánů Zoubků ze Zdětína u Plumlova. Byla to vlastní sestra olomuckého biskupa Bernarda řečeného Berucha Zoubka ze Zdětína, který zemřel 12. března r. 1541.

Po smrti prvního manžela svého vdala se, jak vypravuje Paprocký r. 1593 (Zrcadlo 319 b), za pana Jakuba Vojsku z Bogdunčovic a na Veselí, prokurátora Jeho Milosti císařské. Tento Jakub Vojska (Paprocký ho píše Vojsko) byl syn Řehoře Vojsky z Bogdunčovic, který užíval za erb zubří hlavy na modrém štítu, což Paprocký dokládá vyobrazením tohoto znaku, totožného se znkem v Lipníku. Matka Jakuba Vojsky byla Anna Gřibovská z Kurova, jejímž erbem byl obnažený meč mezi čtyřmi růžemi na červeném poli, jak vidíme rovněž zobrazeno u Paprockého. Bratr tohoto Jakuba Vojsky byl Jan, kterýž měl za manželku Marketu Gorskou. Jiří Vojska na Pohořelících u Napajedel byl syn po nejmenovaném bratru Řehoře Vojsky, Jakubova a Janova otce.

Z údajů Paprockého »Zrcadla«, vytištěného v Olomouci r. 1593, se tedy dovídáme celý rodokmen Jakuba Staršího Vojsky z Bogdunčovic, ovšem už v souvislosti s panstvím Veselím nad Moravou, koupeným roku 1587 a s jeho druhou ženou Evou ze Zdětína, kterou si vzal jako vdovu. Kdy se Jakub Vojska po druhé oženil, známo není. Roku 1593 byl s Evou už ženat.

I po těchto úvahách zůstává rok 1587 jako nejzazší mez (termín usque ad quem) pro vznik obou lipenských erbů.

Jakub Starší Vojska z Bogdunčovic a na Količíně byl, jak se zdá, helštýnským úředníkem pouze do sňatku Kateřiny z Ludanic s Petrem Vokem z Rožmberka dne 14. února r. 1580.

Když téhož roku se ujal Petr Vok správy helštýnského panství, stal se hejtmanem neboli úředníkem na Helštýně, jak uvádí Václav Březan, Jan Albin z Helfenburku, který se jal pronásledovat lipenské příslušníky Jednoty bratrské, dokud spor neurovnal osobně sám Petr Vok z Rožmberka za svého pobytu v Lipníku r. 1581.

Především helštýnský úředník Jakub Vojska z Bogdunčovic a na Količíně Bratřím nejen přál, nýbrž byl i příslušníkem Jednoty bratrské, jak uvidíme později, stejně náležela k Jednotě i jeho první žena Johanka Potštátská z Prusinovic.

Z okolnosti, že Jakub Vojska odešel ať dobrovolně či nuceně r. 1480 anebo ještě dříve ze služeb helštýnského panství a že už 21. srpna r. 1582 byl navržen za císařského prokurátora nebo-li plnomocníka na Moravě, se zdá, že Jakub Vojska opustil před r. 1580 vůbec Lipník a usídlil se trvale v Količíně u Holešova, a že tudíž jeho lipenský erb vznikl v letech 1575 až 1580.

O působnosti Jakuba Vojsky jako císařského prokurátora podávají zprávy »Žerotínovi zápisové o soudě panském« (vydal V. Brandl ve dvou dílech).

Na olomuckém svatoříkrálovém soudu r. 1596 pohnal dne 10.

ledna Jakub Vojsko, J. M. C. prokurátor, Jetřicha z Kunovic o rukojemství (I. 15).

Na postním soudě brněnském téhož roku 1596 vyhlášen pŕhon Jana Kořenského na Rajmunda Fukara o rukojemství. Promluvil od Kořenského pan Vojsko a žádal, aby pŕhon byl odložen do druhého práva (I. 32).

Na témž soudě poručenství nebožtíka Hynka Brtnického z Valdšteina a na Brtnici se čtlo. Nevstoupil žádný z poručníkův od nebožtíka nařizených do šraňků kromě Karla Staršího ze Žerotína. Vojsko od něho mluvil a žádal i jeho i jiných poručníků jménem, aby takové poručenství nahlas čteno bylo, a poslové k deskám aby byli vydáni, což se i stalo (I. 34).

Na svatojanském soudě olomuckém téhož roku 1596 kněz Temáš Cancer, farář bzenecký, pohnal Jakuba Vojsku, prokurátora, dvěma pŕhony, jedním hlavním o pobrání desátka a druhým o postavení svědkův, ale kněz nepochodil (I. 44).

Na témž soudě Jan Jetřich z Žerotína pohnal Jana Jetřicha z Kunovic třinácti pŕhony, mezi nimiž jeden o postavení svědkův. Uvolil se pan z Kunovic je postaviti, když je napřed sobě vyslyšeti dá. Proti čemuž Vojska dosti bezpotřebně se ohlásil, poněvadž pan z Kunovic sám jich ku potřebě své užiti chce, aby také náklad, který na ně půjde, společně s panem z Žerotína nesl. Kravarský na místě pana z Kunovic žádal při pořádku zachován býti. Stoupivše se a najdouce, že Vojska bezpotřebně a neobyčejně věci žádá, místo jiné odpovědi odbyli ho páni čtením artykule ze zřízení zemského, jak se svědkové stavěti mají (I. 44—45).

Jakub Vojsko pohnal na témž soudu Jana Jetřicha z Kunovic (I. 47).

Pavel Kataryn, místopisář, pohnal na témž soudě opata hradištského u Olomouce i s konventem jeho. Bránil Vojsko na místě opata (I. 52—53).

Na témž olomuckém svatojanském soudě r. 1596 předstoupil Jan Vojsko, syn Jiřika Vojsky, mladé pachole a oznámil, že od císaře sobě léta doplněna má (vyhlášen za plnoletého) a že sobě za přítele a radu vzal strýce svého pana prokurátora (Jakuba Vojsku), žádaje, aby mu statek jeho vydán a postoupen byl. Dáno jest naučení Janovi z Vrbna jakožto synu a nápadníku nebožtíka pana Hynka hejtmana, za něhož Jan Vojsko osířel, aby mu pozůstalost jeho odvedl (I. 58).

Hynek Starší Bruntálský z Vrbna, hejtman markrabství Moravského a držitel Lipníka, zemřel mezi 30. dubnem a 16. květnem r. 1596 (Záhorská kronika XIII. 65—70). Jeho synem a nápadníkem byl Jan z Vrbna.

Podle »Zrcadla« Paprockého z r. 1593 měl Jiřík Vojsko na Pohřelicích u Napajedel, o němž se už stala zmínka, za ženu Saloménu Frankenberkovnu, s níž zplodil syna Jana (list 319 b). R. 1596 byl Jiřík už mrtev a jeho syn Jan prohlášen za plnoletého, při čemž

je prokurátor Jakub Vojska uveden jako jeho strýc, kterým také byl. S Janem Vojskou se ještě setkáme.

Na svatokunhutském brněnském soudě r. 1596 pohnal Jakub Vojska Smila z Doubravice jakožto jednoho z rukojmí v listu správním za statek veselský (Veselí nad Moravou), od pánů Tetaurův jemu prodaný, o zastoupení, že Arkleb z Kunovic r. 1588 o jarmaku veselském skrze dráby své mýto jeho zastavoval a lidi moci odtud hnáti dal (I. 70—71).

V latinském listu Karla Staršího ze Žerotína, daném a psaném na Dřevohosticích dne 12. července r. 1596, je uveden prokurátor Jakub Vojska jako advocatus caesareus Vojsko, to jest císařský advokát Vojsko (Archiv český XXVII. 50).

Na postním soudu v Brně r. 1597 bylo jednáno opět o pŕhonu Jakuba Vojsky na Smila z Doubravice a pŕhon zase odložen (I. 89).

Na svatotříkrálovém soudu v Olomouci r. 1598 obhajoval Vojska Bernarta Pražmu (I. 105).

Na témž soudu souzeny pŕhony pana prokurátora J. M. C. (Vojsky) s Arklebem z Kunovic (I. 123).

Arkleb z Kunovic pohnal zase pana Vojsku o ubití nějakého mýtného, o bránění mu mýta o jarmaku veselském r. 1588. Jsou to staré pŕhony již, praví Karel z Žerotína (I. 124).

Dále pohnal Vojska jakožto prokurátor J. M. císařské Jana Burkovku na místě J. M. císařské, že u Třemeška vystavěl sobě pivovar, v němž pivo šenkovati dá na škodu měšťanů šumperských na severní Moravě, kteří mají obdarování, aby blíž nůle od města jejich žádný pivovaru stavěti nemohl (I. 124—128).

Zajímavá pře byla projednávána na svatojanském soudě v Olomouci r. 1598. Jakož pan sudi na soud vznesl, že pan Hranický podane své u vězení má, protože mu z Hranic do Ostrova dříví voziti se zbraňují, rozkázáno jest jménem soudu mu pověděti, aby je z vězení propustil až do budoucího soudu, a panu Vojskovi, kterýž stížnou suplikaci na téhož pana Hranického podal, aby ho pořádkem práva hleděl, poručeno jest oznámiti (I. 173).

Tímto panem Hranickým byl pan Jetřich z Kunovic, kterýž tehdy držel Hranice a na jižní Moravě Ostrov neboli Uherský Ostroh.

R. 1598 učiněna nová revise zemského zřízení, úplně k tisku připraveného již r. 1588 a zrevidovaného r. 1596. Celé zřízení přepsáno a odevzdáno konečně císaři Rudolfovi II., aby je schválil. Revisi vykonal mezi jinými také z rytířstva Jakub Vojska z Bogdunčovic na Veselí a Količině, Jeho Milosti Císařské prokurátor markrabství Moravského, jak je zapsáno při obecném sněmu brněnském dne 20. dubna r. 1598 (Kameníček, Sněmy I. 197).

Ku kvitanci o složení sirotčích účtů, psané a dané v Olomouci dne 12. ledna r. 1598, přivěsil pečeť i vладыka Jakub Vojska z Bogdunčovic a na Veselí, Jeho Milosti římského císaře, uherského a českého krále prokurátor v markrabství Moravském (Kameníček III. 73). Pečeť je bohužel utržena.

S Jakubem Vojskou se shledáváme ještě na postním zemském soudu v Brně r. 1599 (II. 205).

R. 1602 měl Jakub Starší Vojska z Bogdunčovic dopisování s kardinálem Dietrichšteinem, olomuckým biskupem, o mlýn v Količíně na Holešovsku (Kvasnička 191).

Dne 4. května r. 1604 byl královský prokurátor Jakub Starší Vojska z Bogdunčovic na Veselí a Količíně povýšen do panského stavu.

Také Karla Staršího ze Žerotína »Listové psaní jazykem českým« (vydal je V. Brandl ve třech dílech) mají zprávy o Jakubu Vojskovi a to z r. 1605.

V listě psaném a daném na Dřevohosticích 26. března r. 1605 a adresovaném bratřím Žernovským, píše Žerotín: »Psaní Vaše, kterýmž mi předešlou žádost svou ponulých dnův na mne ústně vznesenou připomínáte, jsem přijal i pokudž toliko teď na Strážnici pojedu a s panem Jakubem Vojskem, panem ujcem Vaším tam shledám, chei žádost Vaši v paměti mítí, s ním strauy věci Vaši rozmluviti a o ni, jakž mi nejvš možně budě, jednati.« (II. 339 až 340).

Listem z Dřevohostic dne 1. dubna r. 1605 oznámil Žerotín bratřím Žernovským, že těchto dnův na Strážnici byl, avšak se tam s Jakubem Vojskem, ujcem jejich, poněvadž tam pro nedostatek zdraví svého přijeti nemohl, neshledal a tudíž žádosti jejich naplňt nemohl a dodal: »Mezi tím pak, když jsem se dověděl, že by na Količíně byl, maje ho tu blízko od sebe, k němu jsem za tou příčinou sjeti chtěl, ale v tom mne zpráva došla, že se již odtud jinam pro opatření zdraví svého obrátil« (II. 345).

Dne 30. dubna r. 1605 píše Žerotín z Dřevohostic přímo panu Jakubovi Vojskovi, ale v jiné věci. Přišel k němu Václav Kvetoš, jeho poddaný a stěžoval si před ním do Jiřího z Vrbna a na Helštýně, že smlouvě, kteráž mezi oběma minulého roku v Olomouci o svatojanském soudě Jakubem Vojskem a Lukášem Dembinským z Dembíně učiněna a pečeti Vojska a Dembinského zpečetěna je, dosti činiti a jemu peněz podle této smlouvy dáti nechce. Tuto stížnost svého poddaného oznámil Žerotín panu z Vrbna, když předešlého dne u něho na Dřevohosticích byl, a žádal, aby jeho poddaného uspokojil. Načež mu pan z Vrbna odpověděl, že smlouvu neuznal a ji nepřijal, nýbrž hned vrátil Vojskovi, aby tento ve smlouvě něco opravil a potom jemu smlouvu odevzdal, nač však dosud čeká. Jakmile se tak stane, uspokojí Žerotína poddaného. Proto žádá Žerotín Vojsku, aby opravenou smlouvu co nejdříve zaslal panu z Vrbna (II. 368).

Dne 19. června r. 1605 psal Žerotín panu Jakubovi Vojskovi z Rosic. Byla to odpověď na Vojskovo psaní, ve kterém Vojsko žádal Žerotína, aby Matěje Kročitého, jeho poddaného, z díla, kteréž u Žerotína smluvil, na ten čas propustil, poněvadž Vojskovi něco opevňovati měl. Žerotína Vojskovo psaní překvapilo. Divil se, že Kročítý, smluviv u Žerotína dílo, začav je i také něco peněz na ně

přijav, maje dokončiti je podle uzavřené smlouvy, jiné dílo přijal a ještě takové, kterémuž podle Žerotína zdání nerozumí a k němu se nehodí. Poněvadž Žerotínovi ještě nadto týž Kročítý ústně v Uherském Hradišti oznámil, že se toliko proto od svého díla u Žerotína smlouveného vzdálil, aby k živnosti své ve Veselí nad Moravou ohněm zkažené přihlídnouti mohl a potom se zase brzy k němu navrátiti chce, nyní však s tím odkládá a jiným dílem se zastíratí chce, žádá Žerotín Jakuba Vojsku, aby nařídil Kročitému navrátit se co nejdříve k dokonání díla u Žerotína (II. 410—411).

Vojsko odpověděl Žerotínovi počátkem července. Oznámil mu, že si nepřeje, aby Matěj Kročítý dílo u Žerotína smlouvené obměkávati měl, že ani o smlouvě mezi Žerotínem a Kročítým učiněné nevěděl, že Kročítý sám by se rád pod nějakou barvou z téhož díla u Žerotína smlouveného vytáhnouti chtěl, že mu však nařídil, aby smlouvě dosti učinil.

Žerotín píše nato panu Jakubovi Staršímu Vojskovi z Rosic dne 5. července r. 1605, že Kročítý se k němu dosud nedostavil, a proto žádá opět, aby Vojska poručil Kročitému navrátit se na Rosice k dokonání smlouveného díla (II. 422).

Ve svém listě ze dne 19. června zmiňuje se Žerotín o nepokoji v zemi. Bylo to v době Bočkajova povstání v Uhrách, který vyzval moravské stavu, aby se s ním spojili, a když tito ve spolek vejíti nechtěli, vyslal své voje do Moravy, které plenily pohraniční kraje.

Podle Žerotína listu, psaného a daného na Přerově 8. května r. 1605, vyloupili už a vypálili Bočkajovci Žerotínům město Strážnici (II. 378).

Matěj Kročítý opevňoval tehdy Veselí nad Moravou, sídlo Jakuba Staršího Vojsky a Rosicc, sídlo Karla Staršího ze Žerotína, podle všeho jen jejich zámky, které ležely v pásmu Moravy, ohrožovaném Bočkajovci.

Jakub Vojska zemřel na morovou ránu 7. září r. 1606 a byl pochován ve Veselí nad Moravou a to v tamním zboru Českých bratří, což je svědectvím, že byl příslušníkem této církve.

Bratří ve Veselí měli nadání na zbor neboli modlitebnu a na bratrský dům od Hynka Bělíka z Kornic r. 1528, od Buriana Tetaura z Tetova 1584, od bratří Václava a Viléma Tetaura r. 1587 a od Jakuba Staršího Vojsky z Bogdunčovic r. 1601.

»Žerotínovi zápisové o soudě panském« vzpomínají Vojsky ještě r. 1610 při svatoříkrálovém soudě v Olomouci Jan Jetřich z Kunovic pohnal tehdy Jakuba Vojsku. Ačkoli Vojsko umřel, přece zachován pořádek (II. 17).

V těchto Zápisech je uváděn jako Vojsko i Vojska. Císařským prokurátorem zůstal, jak se zdá, až do své smrti.

Jeho synové Jan a Petr Vojsko z Bogdunčovic byli povýšeni do panského stavu 26. května r. 1617.

O statky po otci se podělili tak, že Jan se spokojil penězi, za které si koupil r. 1612 dům v Opavě na Dolním rynku, založil znamenitou fundaci při opavském kostele a vystavěl tam »moravskou«

kapli, Petr seděl r. 1593 na dvoře veselského předměstí, po otcově smrti hospodařil na Količíně a Veselí a psal se Petr Vojska z Bogdunčovic na Veselí, Količíně a Pěnkově (Kameníček, Sněmy I. 327, III. 38, 63, 84, 142, 449).

Pěnkov byl ves u Pohořelic na Napajedelsku.

R. 1613 Petr nejen potvrdil privileje svých předchůdců, mezi nimi také svého otce Jakuba, na zbor a bratrský dům Bratří ve Veselí, nýbrž tyto privileje ještě rozhojnil. Petr měl dva syny, Bedřicha a Karla.

Petr a jeho syn Karel zúčastnili se činně povstání proti císaři Ferdinandu II. (Bedřich mu zůstal věren), rovněž jejich příbuzný Jan Vojska z Pchořelic u Napajedel.

Dříve však, než došlo k výkonu trestu za toto povstání, Petr r. 1622 zemřel. Oba jeho synové však byli citelně potrestáni na marjetku. Veselí jim vůbec odebráno, ponechán jen Količín u Holešova a Pěnkov u Pchořelic na Napajedelsku.

R. 1625 děje se mimochodem zmínka o Bedřichu Vojskovi z Bogdunčovic jako pobělohorském emigrantu v Uherské Skalici na Slovensku (Časopis Matice moravské roč. 47. 198). Později se však vrátil a r. 1630 prodal Količín.

V jakém poměru jsou oba lipenské erby k budově, do které jsou nyní zazděny, bude pověděno později. Znak Jakuba Staršího Vojsky z Bogdunčovic a na Količíně je cenným svědkem o muži, který zasahoval své doby mocně a dlouho do veřejného života na Moravě.

Po odchodu z Lipníka sídlil střídavě v Količíně u Holešova a ve Veselí nad Moravou.

Obraz Jakuba Vojsky bylo by možno dokreslit ještě dalšími detaily.

Čeněk Kramoliš, Hranice:

Katastry a katastrální mapy.

Katastr je úřední seznam pozemkové daně dle plochy, jakosti a čistého výnosu. (Původně slovo to znamenalo seznam daně z hlavy.) Za účelem zřízení seznamu pořizeny byly státem katastrální mapy všech pozemků.

Již roku 1654 byl v Čechách sestaven jakýsi první seznam pozemků ku předepsání daně, ale bylo více jen tak »od oka« než dle skutečnosti. Teprve Marie Terezie kázala sestavit seznam pozemků panských (dominikálních) i selských (rustikálních) dle velikosti plochy. Ale z pozemků selských platilo se pozemkové daně jedna třetina hrubého výnosu, z pozemků panských jen jedna čtvrtina a později 29 procent.

Tomuto seznamu pozemků říkalo se Tereziánský katastr. Byl velmi nespravedlivý, přihlížel jen ku velikosti a ne

k jakosti půdy a ještě daň z výnosu nebyla rovně rozdělena mezi pány a poddanými, ač panská půda byla mnohem lepší a úrodnější.

Těto nespravedlnosti hleděl odpomoci císař Josef II. Patentem z roku 1785 nařídil nové stejnoměrné roztrídění daní nejen dle velikosti nýbrž i dle jakosti půdy a dle čistého výnosu pozemků, aby přestal nespravedlivý platební rozdíl mezi půdou panskou a selskou. Výměra pozemků neměla se díti odhadem, ale skutečným měřením. — Vymezeny napřed obecní hranice a pak se měřily jednotlivé kusy polnosti či tratě latěmi sáh dlouhými nebo řetězy 10sáhovými.

Náčrtky, které při měření se nakreslily, nazývají se mapy Josefského katastru. Každý pozemek dostal své číslo, které se do mapy též zaznačilo a se jménem majitele do katastru.

Vyměření pozemků bylo ovšem primitivní, neurčité, jelikož často určila se délka a šířka pozemku jen počtem kroků. — Když r. 1792 chtěla se z těchto náčrtků sestavit mapa říše, ukázalo se, že to nejde. Ani jednotlivé obce nebylo možno spojití v celek následkem neurčitého měření; náčrtky nesouhlasily přesně se skutečností.

Teprve za císaře Františka I. nařízeno patentem r. 1817, by pro každou obec zhotovila se samostatná přesná mapa. Práce měřické vykonávali geometři vojenští i civilní dle předem sestavené instrukce (návodu) ku měření půdy na základě trigonometrické sítě.

Ale napřed se páni geometři zacvičovali, zhotovovali jen náčrtky (mapy na nečisto) s místními názvy a majiteli půdy, a dle další instrukce z r. 1824 zaznačovali pozemkové parcely číslicemi arabskými červeně, parcely stavební číslicemi barvy černé. Zvláštní komisaři určovali pak jakost a čistý výnos půdy jednotlivých pozemků.

S podrobným měřením a mapování započalo se v království Českém r. 1826 až se nabylo zkušenosti a zručnosti a ukončilo se na Moravě teprve r. 1851, v Čechách 1860. V Hranicích zhotoven stálý katastr hned r. 1830.

Ale sotva stabilní stálý katastr byl po dlouhých přípravách skončen, bylo nutno vyměřenou pozemkovou daň opravit, jelikož za dobu mnohaletého vyměřování se ceny tržní změnily, a mnohé pozemky se přeměnily: z pastvin udělány role, rybníky vysušeny, les místy vykácen a v role proměněn. A bylo též třeba zavést nové pozemkové knihy s určitějším zapisováním.

Revise výnosu půdy nařízena zákonem r. 1869 dle zhotoveného stabilního katastru, jenž se měl opravit, doplnit (reambulovati). Měřické práce při revisi vykonávali geometři, výnos půdy (jakost) ústřední, zemské a okresní komise. — V Hranicích provedeno reambulování před r. 1875 a opravené mapy litograficky rozmnoženy téhož roku.

Po skončení revise r. 1880 nařízeno zákonem, že vždy po uplynutí 15 let má se nová revise katastru a nová úprava daně po-

zemkové prováděti, a daň vyměřena 22.7 proc. z čistého výnosu. Zákonem z r. 1883 zavedena stálá evidence katastru a ustanovení zvláštní úředníci (evidenční geometři), kteří veškeré změny v pozemcích zanášejí do původních katastrových map, aby byly v souhlase se soudními pozemkovými knihami. Proto zákon též stanoví, že každý majitel pozemku pod pokutou je povinen každou změnu a přeměnu pozemků i změnu v osobě majitele do 6 neděl ohlásiti bernímu úřadu nebo evidenčnímu geometru.

Bohumír Indra, Hranice:

K původu jména Svrčov.

Nejen zajímavým, ale i velice důležitým příspěvkem k poznání prvotních dějin kteréhokoliv místa, je odvození a poznání jeho správného jména. Vystižení správného názvu je mnohdy značnou obtíží. Neboť dějinným vývojem a různými vlivy se názvy často měnily, písaři je zkomolovali a p.

Pro označení našeho Svrčova užívá lid několika jinenných obměn. S různými označeními se setkáváme také na mapách a v knihách. V památkách ze starších dob jsou kombinovány ještě pravopisně. Trasy Svrčov a Švrčov považujeme za nejspřávnější, za názvy dnešní, ačkoliv ani zbývající variace nemohou býti prohlášeny za »zcela nesprávné«. Nacházíme totiž ve starých památkách, častokrátě téměř vedle sebe názvy, označující totéž, vědomě různě psané. Dějinné badání a fakta lingvistická po této stránce, bereme proto obyčejně jen jako zajímavá, nikdy jako směrodatná neb rozhodující.

O odvození jména Svrčov pokusil se již Galaš ve svých rukopisných »Pamatkách o pustých tvrzcích blíž Mesta Hranje«. Píše zde, že »hrad Svrčov, podobně jako hrad Helštýn, byl dle tradice markomanského původu (!) a slul prý Schwerdttschatz, t. j. poklad mečů, dokud jméno jeho slovanští obyvatelé nezměnili na Švrčov.« Dle toho měl Svrčov v prvotních dobách býti jakousi zbrojnicí, depôtem zbraní pro okolní tvrže a obhájce Moravské brány. Jisto je, že sídlem větší rytířské rodiny nikdy nebyl a že jeho význam spočíval právě jen ve výhodné poloze, jako obránce soutězky.

Jméno Svrčov možno též odvoditi topicky, t. j. dle povahy místa. Prof. Prasek v Č. M. M. XXIX. 236 ve studii o místních jménech, odvozuje všeobecně jméno Svrčov od smrku. Variacemi tohoto jména jsou prý označena místa, kde rostl smrk. Jméno Svrčov je tvar zánovní, který nutno odvoditi od staroslovanského smrčě = smrk. Obměny tohoto: Smrčna = Zmr sna 1233 potok v Čechách, Smrčný, na Moravě hora Smrek = Smrk čili Svrk; Svrčin villa et nemus v Diplom. Mor. III. 84.

Aug. Sedláček v Č. M. M. XXX., ze studii o Rozvržení místních

pojmenování na Moravě, uvádí Svrčov mezi pojmenováními přisvojovacími, tedy názvy vzatými od osob, jejichž byl majetkem, příkladně jako Jindřichov, Zbrašov, Radíkov n. p. (V letech 1360 až 64 byl purkrabím na hradě Šamburku Svrč de Schaumburg. Lechner, Lehensgerichtsbücher 23, 32.)

Za jediné však správné považují odvození od heraldického znamení, zvaného »svěřček«. Svrčov jest dle toho odvozovati od polskoslezského jména Swiercz, česky švrček. Je to název herald. figury, podobné velkému, ozdobnému N. Toto N, čili svěřček, měli též páni ze Svrčova ve znaku. V podstatě byl svěřček železný, ostnatý válečný předmět, jenž byl rozhazován před obrannými valy, neb vůbec místech, jimiž musel projíti nepřítel. Ztěžoval velmi chůzi a jízdu takřka znemožňoval. Účelem svěřčků bylo svrhnutí jezdce, nepřitele. (Svěřček od staroslovanského svrci = svrhnutí.) Ořšírné a zajímavé pojednání o swierczku má známý náš historik J. Pilnáček ve varšavském Miesięczniku Heraldycznym. IX. 120.

S tímto svěřčkem se častokrátě setkáváme v heraldice moravské, slezské i polské. Tak Jaroš ze Cvrčova (= Svrčova) má na pečeti z r. 1848 v horní polovici erbu svěřček. Téhož znaku jsou rody z Násilí, ze Zdounek, Smolkové z Lazník, Kunčický z Kunčic a j. Téhož původu jako rod ze Svrčova jsou Kladrubští ze Svrčova, rod příšlý z Polska, jenž byl též erbu svěřček. Obšírné pojednává o těchto rodech J. Pilnáček ve svých »Staromoravských rodech«.¹⁾

Od svěřčku vzaly své jméno též mnohé osady u nás, jako Cvrčovice u Zdounek, neb Švrčov u Lipníka.

Prof. Jos. Široký, Lipník n. B.:

Okolí hradu Šaumburku.

V posledním čísle tohoto časopisu byly vypsány dějiny hradu Šaumburku.

Hrad Šaumburk byl rozbořen r. 1455 a stál na jednom z posledních kopců pohoří pnoucího se od Chvalčova až k údolí, v němž jsou Rajnochovice. Nejvyšší horou tohoto pohoří jest Kelečský Javorník, který jest podle údajů vojenské mapy 365 m vysoký. Kopec, na němž stál hrad Šaumburk, leží na jih od vesnice Podhradní Lhoty a říká se mu Hrádek. Na mapě jest jeho výška udána 612 m. Hodil se velmi dobře k vystavění hradu, neboť svažuje se velice příkře, což vidíme i dnes, třebaže je zarostlý smrkovým lesem, majetkem to obce Podhradní Lhoty. Pouze na jižní straně je ve značné výšce sedlo větších rozměrů, které spojuje Hrádek se sousedními horami. Chceme-li dnes vystoupiti na Hrádek, pak nejlépe

¹⁾ Vyšlo ve Vídni 1930 nákladem spisovatele Josefa Pilnáčka, Vídeň IV., Prinz Eugenstr. 62.

půjdeme cestou značkovanou z Podhradní Lhoty, tak dojdeme pohodlně až na jmenované sedlo. Až potud jest výstup docela pohodlný. Na místo, kde jsou zbytky zříceniny se už tak pohodlně nedostaneme. Dříve než k nim vystoupíme, všimneme si, že pouze s této strany byl hrad obehnaný umělým hlubokým příkopem, zvláště se strany hradní velice strmým, ještě dnes dobře pozorovatelným. Na západě, severu a východu příkopu zapotřebí nebylo, neboť stráně jsou velmi strmé.

Jakmile překročíme příkop, dostaneme se na pahrbek s velmi sešlými zříceninami. Vypadají jako nějaké sklepení. Hrad sám neměl velkých rozměrů; nasvědčují tomu jednak malé zříceniny, také malá rozloha vrcholku. Zdá se spíše, že hrad byl pouze strážní věží.

Výhled s Hrádku jest velice pěkný zvláště za jasného počasí. Jest viděti rovinatou krajinu, jejímž středem vede železniční trať z Bystřice p. H. do Krásna n. B. Všechny vesnice této roviny vidíme s Hrádku skoro tak, jako bychom měli před sebou plastickou mapu. Kromě Podhradní Lhoty zvláště pěkně se vyjmají Kelč, Všechnovice, Příkazy, Osíčko. Bystřici p. H. již neviděti, neboť výhledu brání sousední hory. Dále dohlédneme ještě směrem severovýchodním, kde na obzoru vidíme kopce zdvihající se u Oder.

Celé pohoří kolem K. Javorníku jest zarostlé mohutnými lesy, většinou listnatými. V poslední době se tu hodně kácelo, takže dnes najdeme již velké mýtiny. S Hrádku se můžeme dostatí dosti pohodlně lesní cestou, která bývala kdysi lesní drahou, když se v těch místech hodně kácelo, až pod K. Javorník. Výstup na tuto horu začíná nejdříve strmou cestou, po které se dostaneme na mýtinu, s které jest daleko krásnější výhled nežli s Hrádku. Odtud pak vystupujeme bez velkého stoupání na vrchol K. Javorníka. Zde už nejsou stromy tak hustě nasázeny, také i porosty travnaté ukazují, že se ocitáme ve větší výši. Po půlhodinové procházce dospějeme až na nejvyšší místo hory. Uprostřed malého lesíka jest asi 30 m vysoká dřevěná věž, která není rozhlednou pro turisty, nýbrž pro práce zeměměřičské. Můžeme však na ni vystoupiti a rozhlédnouti se. S vrcholku Javorníku není vůbec ničeho viděti, neboť je celý zarostlý listnatými stromy a má dosti velkou rozlohu.

Zpáteční cestu můžeme podniknouti týmž směrem jako výstup, ale držíme-li se přesně značek a tabulek »k ozdravovně«, dojdeme po ¼hodinové cestě stále lesem jdoucím ke krásnému a hlubokému údolí, v němž vidíme jednak několik domků vesnice Rajnohovic, jednak parní pilu, která jest součástí arcibiskupských statků diecése olomoucké. Také i lesy v okolí této pily patří k uvedeným statkům. Údolí nám poskytuje docela jiný obraz nežli jsme viděli na Hrádku anebo na K. Javorník. Dále nás ještě příjemně překvapí na okraji lesa vybudovaná krásná ozdravovna pro lidi toužící po klimatu a osvěžení. Byla založena r. 1924. Má dvě hlavní budovy a každým rokem se zvětšuje.

Když sejeme do údolí, shledáme Rajnohovice jakožto malou horskou vesničku s domky hodně roziroušenými. Zatím je to pouze část celé vesnice. Liší se nápadně od Podhradní Lhoty, jejíž obyvatelé jsou většinou rolníci a majitelé pěkných lánů polí i pastvin. To také Rajnohovičtí svým sousedům závidí, protože jsou pouze dřevaři. Podle pověstí, které vypravují staří obyvatelé Rajnohovic, byla tato ves založena dřevařem Rajnochou, který měl dvanáct synů. Dodnes tam žije ještě několik rodin téhož jména.

Údolím, kterým právě jdeme, protéká říčka Juhyně, která právě, pod ozdravovnou přibrala větší potok Rozkošnou. Podél Juhyně vede nás silnice až k poště. Tu se právě silnice rozdvouje a odbočuje do druhé části Rajnohovic, seskupené kolem kostela. Kostel byl vybudován vedle loveckého zámečku, který jest dnes farou. Kostel sám má tentýž vzhled jako všechny ostatní kostely v té době u nás vystavěné. Na tak malou vesnici, jako jsou Rajnohovice, jest velmi honosný. Kolem kostela jest několik stoletých lip. Za kostelem jest pak stará škola. Nová škola jest postavena právě proti poště na rozcestí. Jest to velmi pěkná budova a účelně zařízená. Od školy nás vede silnice kolem budov náležejících arcibiskupským statkům, brzy pak překročíme hranice mezi Rajnohovicemi a Podhradní Lhotou. Odtud se pak dostaneme pěšky po půlhodinové cestě na nádraží rajnohovičské, které jest sice jenom zastávkou na trati Hulín—Krásno n. B., ale v létě vykazuje čilý ruch jak v dopravě osobní tak i nákladní.

Rudolf Kout, Lipník n. B.:

Slovník lipenského nářečí.

(Pokračování.)

- Dacan ničema, darebák, lump — nadávka, která se rozšířila v Lipníku teprve za mé paměti byvši sem zanesena z Prostějovska.
 Daň, dáně (s dlouhým á) daň, daně (všeob.).
 Debřa rokle, strž: židovská debřa (u Podhůry).
 Deň, dňa, dňu: dobrý deň! (obvyklý pozdrav) — deň ze dňa.
 Deorgyňa místo georgyňa, jirina.
 Deska prkno (všeob.).
 Deštůvka, deščůvka a deštová voda (všeob.) — česká deštovka čili žízala jmenuje se všeobecně hlista.
 Děcko dítě (všeob.), množ. číslo děčka nebo děti má v 3. pádě děckom nebo dštom; ojedinele slyšel jsem též v jedn. čísle 3. pád děckovi.
 Dědina vesnice (všeob.).
 Děvčica a děvče, holka (všeob.), na venkově slyšel jsem též děvčacko asi v takovém smyslu jako když se klukovi řekne klučisko.

Dívka děvečka, služka (všeob.)
 Dlábit škrtiti, rdousiti: pes dlábí kočku — kočka nemože všechny myši podlábit.
 Dlážka podlaha (všeob.).
 Dlesk dlask (pták).
 Dneskaj, dneskej dneska — obdobná je včilkaj, včilkej tedky.
 Dňáky velké koláče, které se dávají do pece na dýnku (lopaté dýnkovitě) (Týn).
 Do—bit, —mlátit, —dořezat, ... po—, z—biti, —mlátiti, —řezati, ... dobili ho — přišel dom celý dobitý — já su celá dopletená — ubrus je domazaný.
 Docinek cumel, šiditko (Týn).
 Dochovica došková střecha.
 Dochrmať zchromiti, zbiti, až ochromil: dochrámali ho.
 Dom domú (všeob.): šel dom.
 Dosíhať dosahovati: dyby to spadlo až na dno, bylo by to těžko dosíhať — srovnej síh sáh.
 Dost dost.
 Dožínky obžínky (všeob.).
 Drahně času — tento výraz byl prý dříve užíván lidově.
 Drahy má v 2. stupni drahší.
 Drak: má draka = je opilý (srovnej drbka).
 Drant uličník, darebák: to su nejací dranti.
 Drbnuť (drbnót) drcnouti: drbni do toho!
 Drhlena, drhlisko sprostá holka (nadávka).
 Drhnuť (drhnót) dráti (o peří, všeob.).
 Drkotina huspenina, rosol.
 Drnda coura: ty drndo!
 Druhý znamená též jiný: toť ten není pěkný, dej mi druhý! — druzí má též význam českého ostatní: on odešel, druzí tam zůstali.
 Družka (dróžka) družička (všeob.)
 Drva dříví (všeob.): šel do lesa na drva.
 Drvářna dřevník (všeob.)
 Drvař drvoštěp, dřevař.
 Drveno poleno).
 Dřevař larva chrostíka (žijící ve schránce splepené z různých úlomků).
 Dřevko dřívko: pastelka bez dřevka.
 Dřin modřín (všeob.): dřínovo dřevo.
 Duča jáma na dně řeky, v zahradě a pod.: v tej duči je ryb!
 Duchna svrchní peřina (všeob.)
 Dúl, 2. pád dola jáma, žumpa, vápenný důl — množ. číslo dole.
 Dúle dole i dolú (všeob.): bývá důle, šel důle.
 Dva je i pro střední rod (jako oba): dva okna — před dvěma léty.
 Dveři, dvírca, dvěře, dvířka (všeob.): dveři (dvírca) su zavřítý — stojí za dveřama.

Dvúleták dvouletý výhonek (zahradnický výraz) — podobně: půl-druhaleták.
 Dyby kdyby (všeob.) — dyby ne toho kdyby nebylo toho: dyby ne toho mrazu, mohli sme měť dost ovoce.
 Dycky vzdycky (všeob.).
 Dýňa dýně, turek (všeob.).
 Dýšče (městsky jen dyšče) dešť: už je toho dýšča dost.
 Džgát epát (všeob.): nadžgal toho do měcha — tys to dobře udžgal.
 Džiganec skok po hlavě do vody (Týn).
 Džigat, džignuť (džignót) bodati, bodnouti: džigl ho nožem — džig ho! bod ho! (jako: bác hof plesk ho!).
 Ďabať dohati: pořád do toho Ďabe a nemá to nijaký — ten se do toho naďabal.
 Ďúra, Ďurečka slyšeti již zřídka, obyčejně jen díra, dírečka.
 Enem jenom (všeob.) — vlivem spisovného slova nyní též enom.
 Englišče bonbony (všeob.): koupil děckom englišče.
 Esi jestli.
 Ešče ještě, nyní slyšeti ponejvíce ešče.
 Fára (dlouhé á) fara (všeob.): di na fóru.
 Fajřka, fajka dýmka, zdrobněle faječka, zhrubělé faja.
 Fána prapor (z německého), přestává se říkati.
 Faska nádoba s barvou a šňúrou (u tesařů).
 Fatka: chodí na fatky říká se o tom, kdo chodí místo od místa a všude hledí se lehko k něčemu dostatí nebo se přiživiti.
 Fífidlo fintidlo (Týn).
 Figlař podvodník, šejdiř: ty figlařu!
 Figne podvod, klam, »podfuk« (všeob.): to su enem samy figle.
 Fijungat pelášiti, uháněti (Týn): vidíš ho, jak fijungá — musím dobře fijungat.
 Flágat flákati: sflágali ho.
 Flaša, flašečka láhev, láhvička.
 Fňutr prase, kozel, hřebeč a pod., jenž má pohlavní ústroje uvnitř těla, takže se nedá vyřezati; má odchýlnou povahu a odtud asi úslovi: hledí jak fňutr (t. j. posupně, zamračeně).
 Fojtik rehek (Jezernice), jinde mu říkají kominiček.
 Formanka plat formanovi za dovoz (všeob.): formanka přinde draho.
 Frgala, množ číslo frgale perníkové kuličky, které — dokud nebylo ještě bonbonů — kupovaly si děti jako pamlsěk.
 Frgula frňák (Týn).
 Frňosať (Týn) očmuhávati, slíditi po něčem dobrém: co tam frňósáš?
 Fták (městsky ftak): a co, udělej to tak, a je po ftakoch (= hoto, odbyto).
 Fujanica (jednou jsem slyšel též fuja (vánice, metelice: hdo by šel v takovej fujanici).
 Fúsa (fósa, městsky fusa) (všeob.): ten má dlóhý fósa, fósiska.

Futro píce (všeob.) — futrovať krmíti.

Gagoň krk, krkáč (Týn): strčí všecko do gagoňa — to je gagoň!
Gály okály, oči (pohrdlivě, Týn: vyrazím ti gály! — hledí těma gálama.

(Pokračování.)

Jan Baďura:

Duchovenstvo narozené v děkanském lipenském.

(Dokončení.)

B) Duchovenstvo klášterní.

I. Z Lipníka.

a) piaristé: Abendroth Damian 1780 † v Bruntále 1809. Balzar (Poltzer) Angelus 1699 † v Benešově 1749. Baský Martin 1805 byl 1741 v Lipníku. Bill Augustin 1775. Blaschke Jiří 1748 † v Brně 1788. Budišal František 1644 † v Litomyšli 1709. Cabak Kristian 1698 † v Kroměříži 1772. Cabák Leopold 1685 † v Lipníku 1757 proslulý jako astronom, optik a mechanik, který si sám přístroje hotovil. Dvořák Athanaš 1674 † v Litomyšli 1716. Friedel Bernard 1698 † v Kroměříži 1763. Fridrišek Konstantin 1808. byl far. ve Strážnici r. 1843. Hecht Jiří 1665 † 1726 v Kroměříži. Hruška Paulin 1676 † v Lipníku 1746. Králík Karel 1706 † v Kyjově 1775. Kucheli Křištofor 1698 † v Příboře 1767. Kuchinka Alexander 1694 † v Lipníku 1771. Lukáš Norbert 1751 † v Mikulově 1807. Luttnar Václav 1697 † v Kroměříži 1731. Mader Dominik 1745 † v Praze 1794. Molčík Felician 1788 byl r. 1841 ve Strážnici. Odrobina Augustin 1674 † v Kroměříži 1747. Odrobina Eliáš 1682 † v Benešově 1719. Patloch Amand 1806 č. občan lipenský pro zásluhy vychovatelské † v Lipníku 1831. Riedel Bernard 1631 † v Lipníku 1696. Ruff Kristian 1755, byl 1827 v Lipníku. Růžička Filip 1714 † v Lipníku 1770. Skurský Leonard 1778 † v Rychnově 1812. Smejkal Eliáš 1698 † v Litomyšli 1766. Šebesta Mansvet 1804 † v Lipníku 1884. Vlček (Wiltschek) Antonín 1807 † v Lipníku 1878. Žurek Karel 1700 † v Lipníku 1752. Žurek Vincenc 1734 † ve Strážnici 1801.

b) Kapucíni. R. 1830 † v Zákupech S. Barnabáš, rozený v Lipníku, více není známo. Lauter Petr 1790 † v Olomouci 1849. Skurský Honestus 1734, vysvěcen 1757, více neznámo.

c) Dominikáni: Pokorný Bernard 1728, působil v Brně. Ruff Kalasantius 1753 † v Olomouci 1806.

d) Trinitáři: Dorazil Alexander 1713 † v Lipníku 1785.

e) Františkáni: Kraus Filip 1736, působil 1761 v Uh. Hradišti. Žák Antonín 1842 působil v Uhrách, sekularisován, byl karmelítkem v Pětikostelí.

f) Minorité: Brauner Peregrin 1733 vysvěcen 1756 ustanoven v Uničově. Jelínek Vilém 1728, vysvěcen 1751, více neznámo. Quodvult Deus 1732, vysvěcen 1756, ustanoven v Brně. Pospíšil Ignác 1738 † sekularis. farář ve Štablovicích 1798. Zahradníček Robert 1808, provinciál, † 1835 v Krnově. Zdura Bonaventura 1791, provinciál, působil v Brně.

g) Servité: Aff Celsus 1737 po zrušení řádu žil v Lipníku a † 1798.

h) Bernardini: Vaverka Bonaventura 1806, působil v Haliči † v Lipníku 1892.

i) Jesuité: Černý Jan 1871 † v Králové Hradci.

2. Z Bělotína.

Haas Rudolf 1803, benediktin ve Vídni.

3. Z Bezuchova.

Dr. Hradilík Justinian 1844, piarista.

4. Z Drahotuš.

Freis Taddeáš 1791, kapucín † v Třebíči 1883. Šponar Tobiáš 1826, františkán † v Brně; odkázal chudobinskému ústavu v Drahotuších 8000 zl.

5. Z Hranic.

R. 1315 zemřel premonstrát, opat kláštera hradiského u Olomouce. Bohuslav.

piaristé: Galusek Gilbert 1787, byl r. 1839 v Kyjově. Illik Zachariáš 1670 † v Příboře 1716. Křepelka Bartoloměj 1750 † ve Vídni 1809. Neumann Severin 1788 † v Lipníku 1820. Šerý Fulgenc 1777 † ve Staré Vodě 1855. Vymětalek Matěj 1796 † v Hranicích 1838. Schumbera Ferdinand 1700, byl r. 1825 v Bruntále. Schneidrla Kristin 1744, více neznámo.

Jelínek Anastas 1745 trinitář, † far. v Zašové 1788.

Volný jmenuje P. Vitalise, kapucína, který † v Kyjově 1783.

6. Z Jindřichova.

Hercík Cyrill, jesuita, 1873, profesor.

7. Z Klokočí.

Šlosar Viktor 1793 benediktin, † jako opat kláštera rajhradského 1854.

8. Z Oseka.

Maťa Aemilian 1828 františkán, působil v Uhrách † 1897. Pilař z Plhu Václav ? jesuita, sekularisován, stal se Kapitolním proboštem a generálním vikařem v Olomouci, vrátil se k jesuitům, působil jako misionář, † 1630. Šimoník František 1845, karmelitán, piarista a konečně misionář v Americe, † v Pittsburku 1913.

7. Z Partutovic.

Haitl Hilarius 1871, dominikán.

10. Z Radíkova.

Klímek Ambrož ? kapucín, profesor pastorálky v Brně. Klímek Theodor 1820, piarista, † v Lipníku 1878.

11. Z Radvanic.

Kavka Anselm 1742, minorita † v Olomouci 1787.

12. Ze Slavkova.

Knopp Gabriel 1742, trinitář, † far. ve Vlkoši u Kyjova 1805.

13. Ze Strážce.

Šimon Medard 1841, piarista. Keclík Alois 1877, benediktin. misionář v Americe † v Chicagu 1930.

Dle toho výkazu narozeno v děkanství 294 kněží světských i klášterních a sice z Lipníka 112, z Hranic 72, z Drahotuš 23, z Oseka 17, z Běloutína, Hor. Nětčic a Partutovic po 6, ze Soběchleb 5, z Jezernice, Jindřichova, Slaviče a Strážce po 4, ze Slavkova a Veselíčka po 3, z Podhoří, Radíkova, Radvanic, Dol. Újezda a Ústí po 2, z Bezuchova, Hlinska, Kladník, Klokočí, Kozlova, Lhoty, Dol. Nětčic, Nýdeka, Oprostovic, Radotína, Týna, Velk. Újezda, Velké. Výklek a Zbrašova po 1.

Ant. Zamazal, Mar. Hory:

Ze života starého kantora na Záhoří.

(Josef Pospěch, správce školy v Malhoticích.)

V Malhoticích působil koncem minulého století na obecné škole dlouhá léta správce školy Josef Pospěch. Byl to vzácný charakter, svědomitý učitel, starostlivý otec rodiny a milý přítel všech místních občanů. Byl u všech ve veliké úctě. Všechny děti libaly mu na setkání ruce jako svým rodičům nebo kmotrům. Tak jsme byli k tomu vedeni z mládí.

Napsal sám svůj životopis a dal mi jej na památku. Jistě bude zajímaví všechny čtenáře naší Záhorské kroniky. Začíná následovně:

Narodil jsem se dne 13. května r. 1825 ve Střebovicích (nyní správně Třebovicích) ve Slezsku. Městýs ten přifařen je posud do Poruby, má ale svou vlastní školu a krásný filiální kostel. Dle doslechu jedná prý se teď o to, aby měli také svého faráře. Když jsem dvanáctým rokem místní školu vychodil, měl tehdejší učitel Havrland mého otce k tomu, aby mne dal do škol, že prý schopnosti k tomu mám. Otec, chudý domkář, z rukou práce živ, byl napřed na rozpacích, co dělati má, jelikož se obával, že neunese výlohy s tím spojené; než konečně se přece rozhodl, ale až v mém čtrnáctém roce, že mně studovati nechá. Zavezl mne tedy do Opavy, kde jsem na »k. k. Kreishauptschule« do druhé německé třídy v druhém běhu, tedy na začátku března 1839 přijat byl. Českých škol tehdy ještě nebylo. Ve školním roku 1839—1840 prošel jsem s dobrým prospěchem třídu třetí a chtěl jsem pak do gymnasia vstoupiti. Tehdaž ale platilo nařízení, kdo byl přes 14 roků stár, nebyl do gymnasia přijat. Psalo se sice do Brna o dispens, ale marně. Při

té »Kreishauptschule« byla ještě třída čtvrtá, která pozůstávala ze dvou ročníků. Kdo tedy nechtěl nebo nemohl gymnasium studovati, prošel oba ročníky té čtvrté německé, a mohl pak býti praktikantem v kanceláři nebo při myslivectví, a chtěl-li býti učitelem, musel kromě toho ještě projíti po 6 měsíců tak zvaný »Praeparanden-Curs«. Proto, že tento šestiměsíční »Praeparanden-Curs« navštěvovali také studenti z gymnasia, kteří chtěli po domech privátně vyučovati, a byli 15 roků staří, přednášelo se každodenně jenom hodinu od 11. do 12. Já jsem tehdy studoval první ročník té čtvrté třídy a zároveň »Praeparanden-Curs«, a ve všech vysvědčeních z obou ročníků, i z toho »Praeparanden-Cursu« mám známky »durchaus sehr gut«. Tak jsem se stal učitelem.

Kdo chtěl ale tehdejšího času býti učitelem, musel také býti hudebníkem, a to jsem já nebyl. Dal mne tedy můj otec do Polanky u Klimkovic k učitelovi Majerovi, který byl dříve učitelem ve Střebovicích, a byl výtečným hudebníkem. Tam jsem pobyl od prázdnin 1842 do 7. března 1843, a za ten čas jsem sotva ty základy hudby seznal. Zato jsou moji synové lepší hudebníci, než já. Protože jsem byl slabým hudebníkem, netroufal jsem si ucházeti se o školu farní a tak jsem zůstal na jednotřídní filiální škole v Malhoticích.

Od 7. března 1843 do 7. listopadu 1844 byl jsem osobním podučitelem ve Slatině u Bilovce. Tam říkali podučitelovi preceptor a nadučitelovi rektor. Rektorem tam byl jistý Max. Hurdes. Ten mi slíbil ročně 12 zl. stříbra. Tenkrát byla v Rakousku dvojitá valuta, a sice »vídeňské šíslo« nebo šajny a »konvenční mince« nebo stříbro. Jeden zlatý stříbra platil 1½ zl. šajnu, tedy 12 zl. stříbra bylo 30 zl. šajnu. Za ten čas, co jsem tam byl preceptorem, t. j. 1 rok a 8 měsíců, jsem dostal 9 zl. 45 kr. šajnu, a ty bych ještě nebyl dostal, ale než jsem odešel, nechal jsem si udělat kabát, a rektor musel krejčímu zaplatit. Ve Slatině byla jednotřídní škola, a vyučovalo se v ní česky i německy. Na jedné straně seděli Češi, na druhé Němci. Rektor byl Němec, já jsem místo něho učil, a on jenom někdy přišel do školy se podívat. Tu když spatřil některého nepokojného žáka, šel k němu: »A co ty« ty lumpák, ty darebák, ty uč, ty umíš nyc!« Co se týká německé mluvnice a pravopisu, tu ovšem mnoho nebylo, musel jsem tedy zase pilně studovat. Byli jsme tam preceptorů dva, já jsem učil doma a druhý chodil excurrando do Tisku a do Braviného. Teď tam již mají školy v místě.

Do Braviného ze Slatiny bylo přes hodinu cesty. Teď je to přifařeno do Bilovce. Někdy jsem musel já jít excurrando, a tu jsem si vzal k obědu obyčejně kousek chleba. Jednou mi dala rektorka do chleba kousek medu, rektor měl také včely. Já jsem chléb vstrčil do kapsy a šel. Teplou bylo, med se rozpustil a tekla po kabátě dolů. Když jsem to zpozoroval, bylo již pozdě. Vyprat se to nedalo, co mi zbývalo jiného, leda dát kabát ke krejčímu, aby to vystříhl a vsadil nový kousek. Tam se vyučovalo v jedné chalupě, much tam bylo, jako včel v čelíně; ty se sletěly všechny na můj kabát

od medu, takže jsem se měl co ohánět. Tu řekne mnohý z nynějších mladých učitelů: »Z čeho pak jsi se šatil, když za 1 rok a 8 měsíců, jak píšeš, dostals 9 zl. 45 kr. šajnu?« Tehdaž byl ve Slatině farář P. Kvasnica, veliký a tlustý, on byl mezi kněžími v celé diecesi ten největší. Tomu jsem všechno opisoval, matriky, kostelní a chudobinské účty a j. Při tamější škole bylo také zároveň kostelnictví, proto já, jako osobní podučitel, musel jsem býti kostelníkem. Musel jsem každý den ráno jít do fary pro klíče od kostela a zeptat se, mám-li již zvonit. Po mši jsem musel zase klíče zanést do fary. Kolikrát přišlo v noci k nemocnému. Tu jsem musel vstát, a třeba o půlnoci jít do kostela a tam všechno přichystat, než kněz přijde. S tímto p. farářem jsme jeli jedenkrát v noci v zimě na saních k nemocnému. Když jsme jeli zpátky, vysypal nás vozka do závěje, já na spodek a p. farář, jako obr, na mne. Když se vyhrabal ze sněhu, vyhraboval mne a volal: »Kde jste?« — Když byl v Bilovci jarmak a já jsem po mši donesl klíče do fary, ptával se mne p. farář: »Máte peníze na jarmak?« »Kde bych je vel. pane vzal?« odpovídal jsem. »Tu máte« a dal mi obyčejně 5 zl. Z toho jsem se tedy šatil a jiné potřeby platil.

Od 8. listopadu 1844 do konce září 1847 jsem byl podučitelem ve Skřípově u Opavy. Tam jsem měl ročně 48 zl. stř. ze školního fondu, a z toho jsem se musel stravovat. Platil jsem rektorovi 2 zl. měsíčně za stravu a 2 zl. měsíčně mi zůstaly na šatstvo a jiné potřeby. Tu zase řekne mnohý z mladých učitelů: »Jaká pak ta strava mohla býti za 2 zl. měsíčně?« V pravdě, všelijaká. Tak k. p. ve Slatině dostával rektor od každého sedláka pecen chleba. My jsme byli podučitelé dva a dvě děvečky. Přes celý rok, den jak den, jsme měli k snídání s děvečkami v kuchyni zasmaženou polévku s chlebem a v neděli vařené mléko s chlebem. Ve světnici rektorově jsme se ani neukázali. V třídě jsme spávali. Ve Skřípově byly zase zvláštní večere. Do prostřed stolu nasypala se hromada zemáků s mundurem. Každý z okolosedících z té hromady bral a loupal před sebe na hromádku. Pak se donesla mísa, na ní se vylila kyška, a z té každý lžící k zemákům přistřebával. Nebyl-li v tom zběhlý, udělal z kyšky chodník od mísy až k sobě. Ve Skřípově byl farářem P. Václav Zahradník, který se pak dostal do Bránek, a do Skřípova přišel P. Vincenc Janalík. Ten, když jsem ze Skřípova odcházel, mi napsal do vysvědčení: »Dieses Zeugniß des Herrn Johann Pospéch wird vom Gefertigten durchgängig mit dem Beifügen bestätigt, dass obbenannter Schulgehilf wegen seinem exemplarischen Lebenswandel einer besonderen Anempfehlung sich würdig gemacht hat.« Tehdy šlo všecko zu deutsch. Ze Skřípova jsem chodil každodenně, v zimě v létě, excurrando na Hrabské, do osady přifařené do Skřípova. Teď tam již také mají svou vlastní školu a svého učitele.

Od 1. října 1847 do 9. prosince 1849 jsem byl samostatným podučitelem v Malé Lhotce, farnost Veselá u Val. Meziříče. Tam jsem dostával školní plat, sypané obilí a máslo, což činilo dohromady

70 zl. stř. ročně. Když jsem se do Malé Lhotky dostal, byl P. Zahradník ještě v Brankách. Ten, když uslyšel, že jsem se do Lhotky přistěhoval, hned poslal ke mně, abych k němu přišel, a pak jsem každé svátky musel stráviti u něho. Také jsem mu všechno opisoval. Zemřel v Brankách. Z Malé Lhoty jsem se stěhoval dne 10. prosince 1849 do Bininy, farnost Val. Meziříčská. Tam jsem měl ročně 150 zl. a sice: školní plat, sypané obilí a máslo. V roce 1851 jsem tam pojal za manželku Karolinu, dceru Viléma Schoefra, mistra soukenického v Krásně. Zemřela 28. dubna 1855. Dne 5. května 1852 narodila se dcera Johana Nep., dne 4. března 1855 Anděla. V roce 1856 pojal jsem za manželku Josefínu, dceru Valentína Večeře, mistra soukenického v Krásně.

V roce 1858 dostal jsem se do Malhotic, kde jsem vyučoval až do r. 1889, tedy 31 r. a od toho jsem, chvála Bohu, až do dnešního dne na odpočinku. Že jsem za ten čas všelicos zkusil, zlého i dobrého, samo sebou se rozumí.

V Malhoticích narodil se syn Josef dne 16. ledna 1861, byl na kněžství vysvěcen dne 5. července 1884, zemřel dne 22. září 1893.

Innocenc, narozen dne 22. října 1862, jest učitelem od roku 1882.

Jaroslav, narozen dne 20. srpna 1865, vysvěcen na kněžství dne 5. července 1889.

Adolf, narozen 29. května 1867, vysvěcen na kněžství dne 6. července 1891.

Dne 12. července 1869 narodila se dcera Zdeňka, zemřela 18. června 1899.

Když jsem se v roce 1858 do Malhotic přistěhoval, bydlel jsem po 8 roků v staré škole, dřevěné chalupě na konci vesnice čís. 80. Tam byla pro učitele jen malá světnička. Děti v létě spávaly s děvečkou na půdě, ale hůře bylo v zimě. V roce 1866 dostala obec nařízení, vystavěti školu novou. Přijela od hejtmanství z Hranic komise, aby místo v osadě vyhledala, kde by škola státi mohla, na konci vesnice prý státi nemůže; to nebylo ale tak snadno. Konečně uvolil se jeden občan, že kousek své zahrady k tomu účelu odstoupí. Ačkoli místo to pro školu vhodné nebylo, proto že voda na tom místě žádný spád nemá, ve sklepě tedy voda stojí, a ve světnicích v přízemí je vlhko, tedy nezdravo, přece bez ohledu na můj protest škola tam postavena byla.

Až do roku 1871 jsem měl služného 200 zl. stř. ročně. To se vyplacelo učitelům v obci, a to všelijak. Já jsem musel k obecnímu pokladníkovi kolikrát poslat, než jsem několik zlatých dostal. Až v roce 1871 převzal stát školy do své správy, a tu se vyplacelo učitelům služné v berním úřadě měsíčně napřed. To bylo trojí: 400, 500 a 600 zl. ročně, pak funkční příplatek a pětileté příplatky pro starší. Chtěl-li však starší učitel ty příplatky dostat, musel složit doplňovací zkoušku ze země- a dějepisu, přírodopisu, fysiky a tělocviku. Ačkoli já jsem z těchto předmětů známky na vysvědčení z Opavy měl, musel jsem také tuto zkoušku složit. Byl jsem tedy v Olomouci v červnu 1872 a měl jsem až do toho času 400 zl. ročně.

ně, a od 1. července 1872 jsem dostával také ty příplatky pro stáří, tak že jsem v roce 1889 se 750 zl. nebo 1500 korunami odešel na odpočinek. Než se to stalo, zařídil tehdejší nadučitel v Kelči Frant. Kříčka učitelskou schůzi v Malhoticích, při které bylo asi 40 učitelů. Při té příležitosti měl jmenovaný Kříčka řeč na rozloučenou, a od představenstva obce jsem dostal diplom občanství, a tak jsem se se školou a s přítomnými učiteli rozloučil. (1904).

Florian Zapletal:

Husité dobyli Přerova r. 1423.

O dobytí Přerova husity r. 1423 zachovalo se několik sice stručných, ale přece jen cenných soudobých zpráv, které se vzájemně ověřují a doplňují.

Prvá je od současníka, který byl sám účasten bojů na Moravě r. 1423. Je to latinská kronika pražského kollegiata z let 1419 až 1441 (*Chronicon veteris collegiati Pragensis*). Kronikář líčí, jak r. 1423 vytáhl do Moravy Diviš Bořek z Miletínka s Viktorinem a Hynkem z Poděbrad, s Haškem z Valdšteina, s Hynkem z Koldšteina a s jinými, jak »aliquot propugnacula et civitates ibidem lucraverunt«, jak svedli boj u Kroměříže s biskupem olomouckým Janem Železným, s opavským knížetem Přemkem a s jinými pány, jak s obou stran padlo mnoho bojovníků, ale jak Čechové nakonec přece jen zvítězili a příštího dne se zmocnili města Kroměříže a zajali tam několik moravských pánů, jako Jiřího z Lukova, Jana z Bítova a z Cornšteina a jiné (K. Höfler, *Geschichtsschreiber der husitischen Bewegung in Böhmen*, I. 86).

Přerova latinský kronikář sice nejmenuje, ale mezi hrady a městy, která r. 1423 husité na Moravě vydrancovali, byl také Přerov, jak výslovně poznamenává druhý, český pramen. Jsou to »Stáří letopisové čeští od r. 1378 do 1527«. Praví se tam: »Téhož léta (1423) pan Viktorin z Pardubic a Diviš táhli do Moravy s lidem i dobyli několika tvrzí a zámkuov (Přerova, Kvasic a Kroměříže). I položili sú se u Kroměříže za Olomúcem, a tu se na ně sebrali Němci; i stal se boj, a Čechové sú obdrželi boj« (str. 56, č. 131, vydání Palackého z r. 1829).

Třetí pramen je opět český a specificky přerovský. Je sice až z r. 1485, ale je přece jen souvěký, poněvadž údaj, obsažený v něm o dobytí Přerova husity r. 1423, je pod přísahou dosvědčen starými přerovskými pamětníky této události, významné v dějinách města. Tato zpráva zní: »Táboři město Přerov dobyli a knihy městské zedrali« (Archiv český, XVI. 284).

Mluva těchto tří souvěkých zpráv o dobytí Přerova husity r. 1423 je tak jasná, že je úplně škodливо zatemňovat ji nedoloženými dohady pozdějších dějepisců, jak činí na př. ještě r. 1927 Kreutzův Přerovský okres Vlastivědy moravské (str. 42).

drobně vypracovali učivo vlastivědy pro 3., 4. a 5. školní rok v každém měsíci. Vycházejí pražským prostředím. Učeb. látka je vytisknuta silnějším písmem. Ku konci každého oddílu jsou vlastivědné pojmy shrnuty. Autoři vydávají svoje dílo postupně, takže v každém sešitě jest učivo příslušného měsíce zpracováno pro 3., 4. i 5. školní rok. — Autoři předpokládají, že při vsi rozmanitosti a místních zvláštностech jednotlivých krajů republiky zůstává jádro vlastivědné výuky všemu žactvu společné, kdežto náměty si může učitel vybrati podle místních dispoic. — Doporučujeme všemu učitelstvu ku zakoupení do učitelských knihoven.

Vltava. J. Hostaň, Dr. A. Sturm; Kráva naše potěšení, J. Hostaň: V potoce svět užřela, u kuchařky umřela, J. Hostaň. Vydalo Státní nakladatelství v Praze. Tyto vlastivědné knížky psané pro děti nutno vřele doporučiti. Úprava knih jest velmi pěkná. Knížky jsou umělecky hodnotné a dětem snadno přístupné. Cena 4 Kč, 4.20, 3.—. Tyto knížky jsou jedny z nejlepších pomůcek vlastivědných v poslední době vydaných.

Státní nakladatelství v Praze také vydalo: Sešit malého písaře (1, 2 a 3), po 1.20 Kč, jež doporučujeme k uvedení ve třídách elementárních. Velmi usnadní práci nejen učitelu, ale ulehčí ji i malým žáčkům. Totéž nakladatelství vydalo Text rozpoznávací (Karel Šindelář, Fr. Grafnetter) pro děti od 6—14 let. Účelem testu je psychologické měření rekognice (znovupoznání) cena Kč 1.20 a Dětský krám č. 1. za 4 Kč a čis. 2. za 3.40 Kč, které sestavili Hostaň Jan - Týml Jan. Oba slouží pro počítání v elementární třídě. Doporučujeme.

Na slunnou Adrii. Josef Mlejnek. 1932. Nákladem Exkursního odboru Ústří. spolku jednot učitelských v zemi Moravskoslezské, Brno, Dvořákova 3. Pěkně popsán zájezd do Jugoslavie ku břehům Jadrana. Nová výprava v roce 1932 vyjíždí z Brna 2. srpna. Upozorňujeme předem!!

Časopis Matice Moravské. Redaktorové: B. Navrátil, O. Odložilík, St. Souček. Ročník 55., sešit 3.—4. V Brně 1931. Nákladem Matice Moravské.

Z ráje sovětské svobody od Agabekova jest knihou pravé sensace, kterou vydalo pražské nakladatelství J. Svátek, Smíchov, Husova 7, ve své sbírce zajímavých knih Argos. Po knize Campbellově »Mé tajemné lodstvo«, v němž admirál odkryl široké veřejnosti karty neznámého boje jeho lapačů německých ponorek přichází nakladatelství s knihou, která je přeložená do všech téměř jazyků. Kniha o 240 stranách stojí 19 Kč, váz. 25 Kč. Odběratelé celé serie Argosu o 10 svazcích stojí pouze 15 Kč, váz. 19 Kč.

V administraci »Záhorské kroniky« jsou na skladě pěkně vázané »Záhorské kroniky«, roč. X, XI, XII, a XIII. po 12 Kč, brož. roč. za 6 Kč. Ostatní ročníky rozebrány.

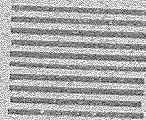
Dále upozorňujeme, že možno ještě v administraci dostati vázané knížky: »Město Lipník nad Bečvou a hrad Helštýn«. Napsali Antonín Fröhlich a Marie Fröhlichová. Cena 7 Kč, poštou 8 Kč.

«Město Lipník nad Bečvou a hrad Helštýn» je název knížečky, kterou napsali Antonín Fröhlich a Marie Fröhlichová. Je to vlastivědná čítanka o 70 stranách a má 30 — většinou původních — obrázků. Publikace překvapuje svou úpravou. K dostání jsou pouze výtisky vázané za 7 Kč, poštou 8 Kč. Objednávky vyřizuje administrace Záhorské kroniky.

TITAN

HASÍCÍ PŘÍSTROJE VŠECH DRUHŮ

PRO HOSPODÁŘSTVÍ, STATKY, SKLADIŠTĚ, GARÁŽE atd.

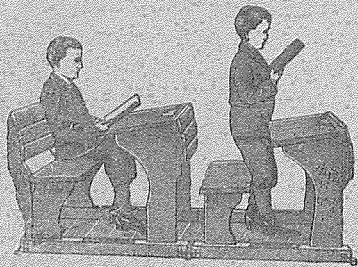
Plynové masky pro hasičstvo

V. HORÁK

TOVÁRNA PŘÍSTROJŮ

PRAHA II.,

NA PORÍČÍ ČÍS. 7. TEL. 61051, 61052

Tabule patent „TALLA“

se výborně osvědčily a jsou do všech nových škol zaváděny a která škola je již má, na základě zkušenosti opět jich objednává. Jsou též napodobovány, avšak na nebezpečí padělatele i školy, neboť jsou patentované pod č. 13.610.

Veškeré školní zařízení

František Talla, Přerov

Kojetínská (bývalý cukrovar). Prospekty zdarma.

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Újezdě.
Tisk J. Slováků spol. s r. o. v Kroměříži.